תנ״ך · ראשונים · רלב״ג · נביאים

רלב"ג על יהושע

רבנו לוי ב"ר גרשום [הרלב"ג]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רלב"ג על יהושע

רבנו לוי ב"ר גרשום [הרלב"ג]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רלבג-על-יהושע/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
פסוק א 5
פסוק ב 5
פסוק י 6
פסוק יא 7
פסוק יח 7
פרק ב 7
פסוק א 7
פסוק ד 8
פסוק ח 8
פסוק יא 9
פסוק יד 9
פסוק יז 9
פסוק כ 9
פסוק כג 9
פרק ג 10
פסוק ג 10
פסוק ו 10
פסוק ז 10
פסוק יד 10
פסוק טו 11
פרק ד 11
פסוק ב 11
פסוק ט 11
פסוק יא 11
פסוק יט 12
פסוק כ 12
פרק ה 17
פסוק ב 17
פסוק ג 18
פסוק ט 18
פסוק יא 18
פסוק יב 19
פסוק יג 19
פרק ו 20
פסוק ג 20
פסוק י 20
פסוק יז 20
פרק ז 21
פסוק א 21
פסוק טו 23
פסוק כג 23
פסוק כד 23
פסוק כה 24
פרק ח 24
פסוק א 24
פסוק יג 24
פסוק יד 24
פסוק כט 25
פסוק ל 27
פסוק לא 27
פרק ט 28
פסוק א 28
פסוק ד 28
פסוק ה 28
פסוק ו 28
פסוק טו 29
פרק י 29
פסוק א 29
פסוק יב 30
פסוק יג 32
פסוק טו 32

פסוק כד 33
פסוק כח 33
פרק יא 33
פסוק א 33
פסוק ו 33
פסוק י 33
פסוק יח 33
פסוק כא 34
פסוק כג 34
פרק יב 35
פסוק א 35
פרק יג 36
פסוק א 36
פסוק ו 36
פרק טו 36
פסוק ח 36
פרק יז 37
פסוק יד 37
פסוק טו 37
פסוק יז 38
פסוק יח 38
פרק יח 38
פסוק א 38
פסוק ד 38
פרק יט 39
פסוק נ 39
פרק כ 39
פסוק ב 39
פרק כא 39
פסוק מג 39
פרק כב 39
פסוק א 39
פסוק י 39
פסוק יח 40
פסוק כה 41
פסוק ל 41
פרק כג 41
פסוק ב 41
פרק כד 41
פסוק א 41
פסוק ב 42
פסוק ג 42
פסוק ד 42
פסוק יב 42
פסוק יד 43
פסוק טו 43
פסוק טז 43
פסוק יט 43
פסוק כג 43
פסוק כה 44
פסוק ל 44
פסוק לא 44

פרק א

פסוק א

ויהי אחרי מות משה. ראוי שנקדים כי הגעת הנבואה לנביא במה שתיישר בו העם אם אל טוב נפשיי אם אל טוב גופיי הוא לתועלת העם ההוא ומצד ההשגחה אל העם ההוא תגיע לנביא זאת הנבואה ואולם הנבואה שתגיע לנביא לעניניו בעצמו הנה הוא מצד ההשגחה עליו וזה כלו מבואר למי שעיין בזה בטבעיות, ובדברינו בשני מספר מלחמות ה', ובביאורינו לספר איוב, ולזה אמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל וגו', רצה בזה שהם בלתי צריכים למנחשים ולקוסמים להודיעם העניינים העתידים כי השם יתברך להשגחתו על העם הזה יודיעם אלו העניינים באופן שלם על פי נביא ולזה לא ילכו לקראת נחשים וקסמים אשר פיהם דבר שוא ולזאת הסבה אמר יפקוד ה' אלהי הרוחות וגו' אשר יוציאם ואשר יביאם ולזה בחר השם אז ביהושע להיות לנביא לישראל אחרי מות משה עם מה שהשפיע לו משה מהשלימות להכינו אל זה כמו שהתבאר שם ולזה הוא מבואר כי בימי משה לא נצטרכו ישראל לנביאות יהושע ולזה ביאר הכתוב כי אחרי מות משה עבד ה' אז דבר השם אל יהושע אלו הדברים לא קודם זה והנה קרא יהושע בן נון משרת משה להעיר שהסבה היתה בהגעתו למדרגת הנבואה היותו משרת משה כי מפני זה היה תמיד עמו ולמד מחכמתו ומהנהגתו בכל פעולותיו מה שלא היה דרך לתלמיד שאינו משרת ללומדו ולזה אמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו וזה ממה שיורה כי גדולה שמושה יותר מלמודה כמו שביארו רבותינו ז"ל:

פסוק ב

משה עבדי מת. ראוי שיובן מזה כי עבור ישר' את הירדן הזה לא הסכים השם ית' שיהיה בחיי משה כי הוא ית' גזר עליו שלא יעבור את הירדן לסבה התבאר' בתורה ולזה נתאחר זה עד מות משה כי אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא ואולי נתחברה לזה סבה אחרת וזה כי כבר נתבאר בספר שופטים כי עזב יהושע מהגוים ההם אומות למען נסות בם את ישראל השומרים הם את דרך ה' ללכת בם כאשר שמרו אבותם אם לא והנה אפשר כי ישראל לא היו ראויים שתגיע להם זאת ההצלחה על ידי משה כמו שכיון משה מתחלת הענין בצאתם מארץ מצרים וזה שאם היו אלו המלחמות נעשות על ידי משה היה משיג אל אלו האומות בכללן כליון חרוץ לעוצם מעלתו ותוקף הנפלאות הנעשית על ידו ולזה תמצא בסיחון ועוג שנלחם בהם משה שלא נשאר בהם שריד ופליט ולהיות ישראל בלתי ראויים לכמו זאת ההצלחה כמו שהתפרסם מדבר המרגלים לא

זכו אל שתהיה זאת המלחמה על ידי משה והיתה על ידי יהושע ולא היה כחו כל כך גדול ולזה נתעצל באלו המלחמות כמו שהתבאר במה שיבוא עד שהפריד המות בינו ובין השלמת המלחמות ההם וממה שיעיד על שזה העונש השיג משה בעון ישראל מה שאמר במשנה תורה גם בי התאנף ה' בגללכם והנה הזהירו השם ית' לבלתי נטות מדרכי התורה ימין ושמאל ר"ל שלא יוסיף לדבריה' ולא יגרע מהן והנה נראה כי הנטיה לימין הוא כשיוסיף על דבריה והנטיה לשמאל כשיגרע מדבריה והזהירו גם כן שלא יתרשל מהעיון בה כי התלמוד מביא לידי מעשה בחלק המעשיי ממנה ולזה אין ראוי שיקצר האדם מלעיין בדברי' המעשיים ממנה ויחשב כי די לו שיעשה המצות המעשיות ההם כי העיון בדברי תורה בזה יתיישר בשלמות אל המעשה עם שזה יעמידהו על סוד זאת המצוה והתכלית המכוון כה ואולם העיון בחלק העיוני מהתורה שלא יישיר למעשה הוא ממה שאין ספק בו שאין ראוי שיקצר האדם בו כי הוא השלם שבפנים להיישיר המעיין בו אל השלימות האנושי כמו שביארנו בביאורנו לדברי תורה, כי ההולך בדרכי התורה ומעיין בה לפי מה שאפשר הוא מושגח מאתו ית' ויחילו דרכיו בכל עת, וצוהו שלא יירא מהלחם בגוים ההם ואם היו חזקים מאד אבל יהיה לבו בטוח בה' אשר יעדו שכבר ינצח אותם:

פסוק י

ויצו יהושע את שוטרי וגו'. אחשוב שזה הענין היה אחר ששלח יהושע המרגלים והעד על זה שכבר נתחבאו המרגלים ג' ימים ובאו לפי פשטי הכתובים כי ביום הד' ולמחרת היום הרביעי השכים יהושע וכל ישראל ובאו עד הירדן ולנו שם טרם יעבורו, ויתכן עוד כי ביום ההוא בעינו שצוה יהושע שוטרי העם הזה שלח המרגלים, והנה לא היה היום ההוא ממנין שלשת ימים שזכר כי הוא אמר בעוד שלשת ימים ר"ל אחר היום ההוא, והנה בתחלת היום החמישי ליום ההוא נשלמו אלו השלשת ימים והנה בעצם היום ההוא באו המרגלים לבית רחב ולנו שם הלילה ומה שאמרה ונחבתם שמה שלשת ימים רוצה לומר עד היום השלישי לנסיעתן וכן מאמר ויבואו ההרה וישבו שם שלשת ימים עד שבו הרודפים רוצה לומר עד היום השלישי ויהיה חסר מלת עד וכמוהו ימצאו רבים כמו שבארנו בביאורנו לדברי תורה באמרו ארבעים יכנו שהרצון בו עד ארבעים, וכן מ"ש ומושב בני ישראל וגו' שהרצון בו עד ארבע מאות ושלשים שנה וכן מה שאמר תספרו חמשים יום הרצון בו עד חמשים יום:

פסוק יא

בעוד שלשת ימים וגו'. הרצון בו זולת היום שהוא בו ואחר שיעברו אחריו שלשה ימים שלמים יהיה להם כן ולזה אמר אחר זה ויהי מקצה שלשת ימים וגו' להורות כי הרצון בזה אחר עבור שלשה ימים והנה נתאחד הענין עד הבקר כדי שיתפרסם לישראל עוצם המופת הזה ויראו זה בעיניהם והנה צוה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה שיקיימו התנאי שהתנה להם משה בתתו להם הארץ אשר מעבר הירדן לפאת מזרח וזכר שכבר הסכימו לשמוע אל דבריו באופן שהיו שומעין לדברי משה ושמי שיעבור על מצותו יומת כי כן יעדה התורה בהעובר על דברי הנביא וכ"ש יהושע שהיה מלך ונביא:

פסוק יח

והתרו לו רק חזק ואמץ רוצה לומר שיתחזק להתנהג ככל דברי התורה כי אם יצום לעבור על דבריה לא ישמעו אליו אלא אם היה זה לפי שעה וזה שהוא והם מחוייבים לחזוק התורה, או ירצה באמרו חזק ואמץ מאוד שיתחזק ויתאמץ על הנהגת העם בחריצות ולא יעזוב הנהגתם כי העם לא יתכן שיהיו זולת רועה כמ"ש משה ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה:

פרק ב

פסוק א

וראוי שנעיין בהתר ספק מה יקרה בענין הצוואה שצוה יהושע שוטרי העם ושלחו המרגלים מה ענין אלו המרגלים והנה איך שתהיה תשובתם בבאם לא ימנעו מלבוא בארץ לרשת אותה כי כבר יעד להם יהושע כי בעוד שלשת ימים יעברו את הירדן לבא לרשת את הארץ ואם אמרנו שכבר שלח המרגלים קודם זה הנה יקשה גם כן למה לא סמך יהושע על דברי הש"י שהבטיחו שלא יתיצב איש בפניו כל ימי חייו ולמה הסכים לשלוח מרגלים עם מה שהתפרסם לו מה שהגיע מהתאחר במדבר לישראל על דבר המרגלים אשר שלח משה ואנחנו אומרים בהתר זה הספק ששלוח המרגלים הוא על התר שני דרכים, הדרך הא' לחקור אם יתכן שישתדל להלחם בעם אשר הם שלוחים לרגל ארצם אם לא יתכן זה כאילו תאמר שיחקרו מהעם היושב בה המעט הוא אם רב החזק הוא הרפה, ומה הערים הבמחנים אם במבצרים והנה פרי זה הרגל הוא אם בהמשך אל המלחמה או התרחק ממנה לפי מה שיספרו המרגלים, ואולם מדרך הב' הוא לחזק לב העם הנלחמים לבד כמו שנתפרסם מענין גדעון בן יואש כי היה סומך בדברי הש"י אחר שעשה לו אות שהוא יעזור עמו והנה הגיע מדרגתו בכחו בש"י עד

שכבר שלח החיל הבא אליו מישראל להלחם עם מדין ולא השאיר מהם כי אם שלש מאות איש בדבר הש"י ועכ"ז לחזק לבו על דבר המלחמה צוהו הש"י שירד אל המחנה הוא ופורה נערו וישמע מה ידברו ואחר תחזקנה ידיו והנה שמע שם מה שחזק לבו לבוא בקשרי המלחמה, וכן היה בשלוח המרגלים בזה המקום כמו שנבאר ר"ל שלא היה שלחם רק לחזק לב יהושע והעם כשישמעו שנפלה אימת ישראל עליהם וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניהם, ואחר שהתיישב לנו זה הנה נבאר דברי זאת הפרשה לפי מנהגנו ונאמר כי מלת חרש תאמר בפנים רבים המכוון ממנה לפי מה שאראה הוא מענין אל תחרוש על רעך חורשי און שהוא מענין מחשבה הרצון בזה שכבר שלח יהושע שנים אנשים מרגלים מחשבת אנשי הארץ ר"ל שיחקרו אם נפלה אימת ישראל עליהם ואם נמוגו מפניהם כי בזה יתחזק מאד לב אנשי המלחמה ולזה תמצא שהם לא רגלו הארץ ואת יריחו כי אם בזה האופן לפי שכבר באו שם בלילה ובלילה בעצמה יצאו משם אחר שנתפרס' להם על פי רחב מחשבת הארץ ושכבר נמוגו כל יושבי הארץ מפניהם וזאת היתה ג"כ תשובתם ליהושע אמרו כי נתן השם בידינו את כל הארץ וגו' ולו היתה כונת יהושע שירגלו הארץ באופן הראשון היה ראוי שיאמרו ליהושע שלא יכלו לרגל את הארץ כי בלילה באו ובלילה ההוא הוכרחו לצאת משם ולזה הוא מבואר שהכוונה ברגול' היתה לרגל מחשבותם לבד כדי שיתחזק בזה לב אנשי המלחמה ואולי יתחזק בזה לב אנשי המלחמ' כי זה המורך לב הוא הודעה מה יתבאר ממנה שזה מסודר להיות כן כמו שביארנו בשני מספר מלחמות ה' ובביאורינו לספר איוב ולזה תמצא בהרבה מן האנשים שסביב העת אשר יובלו עברות להם שישיגם פחדם מה והנה אמר להם יהושע שירגלו מחשב' אנשי הארץ בכללות וביחוד מחשבת אנשי יריחו וזהו מה שהזהירם לראות את הארץ ואת יריחו ר"ל שיראו מחשבותם באיזה אופן שיתכן להם זה בו והנה ספר שסופר זה למלך יריחו והסתירה אותם רחב בחכמתה למלט את נפשה ונפש בית אביה, והנה נספר אחר זה בזכרנו תועלותיה מה היה מאופן החכמה בדבריה:

פסוק ד

ותצפנו. ר"ל שצפנה כל א' מהם במקום מיוחד שאם ימצא האחד ינצל הב' והיה לה התנצלות בזה לפי שכבר זכרה שהיה חשך בעת שיצאו ולזה אפשר שיצא הא' ונשאר השני והיא לא ידעה:

פסוק ח

והיא עלתה עליהם. ר"ל אצלם כמו ועליו מטה מנשה ויבואו האנשים על הנשים:

פסוק יא

כי ה' אלהיכם הוא אלהים. ולזה הוא שליט על כל אשר יחפוץ וינצח מי שהיה במערכתו שלא ינוצח בהלחמו עם ישראל או שינצח':

פסוק יד

אם לא תגידו. הנה התנו בזה לפי שכב' שאלה מהם שיתנו לה אות אמת להחיות כל בית אביה והשביעה אותם על זה בה' והנה אם היתה מגדת דבריהם זה היה אפשר שיתערבו עם בית אביה רבים מבני יריחו ותכריחם שבועת' שלא להמית איש מהם כי לא יתברר להם אי זה מהם הוא מבית אביה עד שכבר היה אפשר שימלטו בזה האופן כל יושבי יריחו או יתערבו עם כל יושבי הארץ וימלטו כלם בסבת זה:

פסוק יז

ויאמרו אליה האנשים נקיים אנחנו משבועתך. ר"ל אנחנו רוצים להיות נקיים מזאת השבועה שלא תהיה לנו למכשול ולזה אנחנו צריכין לסדר הענין באופן שנוכל להשמר בו מהכשל בה והנה אנחנו נותנים לך אות אמת יוכר בו הבית הזה מזולתו והוא שתקשר בחלון את תקות וגו', והנה אין שבועתינו שנמלט ממות בית אביך אם ימצא אי זה שיהיה מהם חוץ מהבית הזה שאם נקש' בזה האופן הנה יחוייב שנמלט כל יושבי יריחו או כל יושבי הארץ אחר שלא יתברר לנו מי הם ממשפחתך וזה דבר לא נוכל להסכים עליו כי הוא סותר למה שצותה התורה עליו שלא תחיה כל נשמה מאלו הגוים מהמקומות הקרובים ולא מהרחוקים אשר לא יסכימו להיות לנו למס ולזה אנחנו מבארים שאין אנחנו נקשרים להחיות כי אם הנמצאים בזה הבית:

פסוק כ

ואם תגידי את דברינו זה. באופן שימלטו שאר יושבי העיר בזה הבית כשתודיעי להם שכבר נשבעו להחיות הנמצאים בו לא תקשרנו שבועתינו להחיותם:

פסוק כג

והנה שבו שני האנשים. ביום הג' לשלוחם שהוא היום השני מהשלשה ימים שזכר יהושע כמה שאמר בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן והנה ביום השלישי מאלו השלשה ימים השכים יהושע בבקר להזדרז על זאת המלאכה כי המלאכה לה' ובאו עד הירדן הוא וכל ישראל ולנו שם טרם יעברו את הירדן והנה לא עברו את הירדן בלילה ההוא אחר עבור השלשה ימים שזכר יהושע לסבות הא' כי הש"י רצה שיתפרסם זה המופת לישראל כדי שתהיה אמונת' בו יתברך וביהושע נביאו יותר חזקה ולזה חייב להמתין עבור הירדן עד בקר יום הד', והשני הוא שהש"י רצה שיהיה המופת הזה כדי

להפיל אימה ופחד על כל מלכי האמורי והכנעני ולזה היה ראוי שיהיה בעת שיראו האנשים זה המופת וזה ביום, והשלישי הוא שרצה הש"י שיתקדשו העם כדי שיהיו ראויים יותר אל שיעשה זה המופת בעבורם עם שזה הביאם לדקדק יותר בענין אלו הנפלאות כי זה ממה שיישיר' להשיג מה שהיה בהם מהפלא והזרות ולזה הוכרח לומר שלנו שם טרם יעבורו כי יחשב לפי שיעד יהושע להם שכאשר ישלמו ג' ימים יעברו את הירדן ויבא זה לחשב שיעברו את הירדן בתחלת הלילה שאחריה ומפני זה הוכרח לבאר שלא עברו את הירדן כי אם ביום כדי שיתבאר יותר לדורות הבאים אמתת זה הספור ולזאת הסבה בעינ' צוה יהושע לשנים העשר איש שירימו להם אבן אחת לאיש על שכמו למען יהיו האבנים האלה לזכרון לבני ישראל על דבר זה המופת:

פרק ג

פסוק ג

והנה צוו השוטרים את העם במצות יהושע שילכו אחר ארון ברית ה' שישאוהו הכהנים הלוים והנה הוצרכו לזאת הצוואה כי בימי משה היה חנותם ונסעם על פי ה' מצד תנוע' עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לנחותם הדרך ואולם עתה לא תהיה הליכתם בדרך בזה האופן אבל יהיו המנהיגים עתה הכהנים הלוים נושאי ארון ברית ה' על פי הנביא וכדי שיראו כלם היה ראוי שירחקו ממנו ולזה צוו אותם שירחקו ממנו אלפים אמה:

פסוק ו

והנה זכר אחר זה שכבר צוה יהושע אל העם שיתקדשו בעבור אלו הנפלאות שיעשה בקרבם אחר הלילה ההוא ולכהנים צוה שישאו ארון הברית ויעברו לפני העם:

פסוק ז

וזכר שכבר אמר השם יתברך ליהושע כי יחל לגדל אותו בעיני כל ישראל עד שהתבאר להם כי כאשר היה עם משה כן יהיה עמו וזה אמנם יהיה בזה האופן שהישירו הש"י איך יעשה זה המופת:

פסוק יד

והוא שכבר הודיע להם יהושע זה המופת טרם בואו וייעד להם זמן והוא שכאשר ינוחו כפות רגלי הכהנים נושאי הארון במי הירדן ברגע ההוא יכרתון מי הירדן וזה אמנם יהיה כשיכרתון המים היורדים מלמעלה ויעמדו נד אחד ולא ירדו ולזה היה מחוייב שישוב מה שאחר המקום ההוא מהירדן חרבה כי המים אשר בו ירדו ולא יגרע להם דבר מן המים היורדים מלמעלה ולזה צוה שיעמדו רגלי הכהנים בירדן עד עבור כל העם

והודיעם שתכף שיסירו הכהנים רגליהם משם ישובו מי הירדן למקומן ולפי שזה הזמ' הוא בלתי מוגבל כי אפשר שיהיה זמן עבור העם הירדן ארוך אם יעברו במתון או קצר אם יעברו במהירות וכן הענין בזמן הגע' רגלי הכהנים בירדן הנה היה זה מגדיל ענין הפלא הזה ומסיר הספק בו מהרואים אותו כי אם אמר אחד שיהושע היה יודע זמן הכר' הירדן וכמה מן הזמן עמד ואיך הנה אולי יביא זה ספק מעט בענין זה המופת אבל בעבור שהוא לא נתן בזה זמן מוגבל כמו שזכרנו הנה אי אפשר לספק על זה המופת בזה האופן עם שהוא מבואר ממה שזכר מעמד המים היורדים נד אחד שזה בלתי איפשר בזולת מופת כמו שנבאר כשנאמר איך היה ענין זה המופת בזולת המופת:

פסוק טו

והנה ספר שכן היה הענין ר"ל שבבוא נושאי הארון עד הירדן ורגלי הכהנים נטבלו בקצה המים תכף עמדו המים היורדים מלמעלה כמו נד אחד הרחק מאד מן העיר ששמה אדם אשר מצד צרתן והיורדים על ים הערבה תמו נכרתו בהפסק ירידת המים מלמעלה והעם עמדו נגד יריחו:

פרק ד

פסוק ב

ולפרסם זה המופת צוה לי"ב איש אשר הכין מבני ישראל איש אחד איש אחד משבט שירימו להם איש אבן אחת על שכמו למען יהיה זה אות בקרבם להזכירם ענין זה המופת:

פסוק ט

וזכר עוד ששתים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן תחת מצב רגלי הכהנים ויתפרסם להם שאצל מקומם יעמדו מי הירדן נד אחד:

פסוק יא

והנה זכר שכבר מהרו העם לעבור יותר מהחוק הנהוג וידמה שכבר עשו זה כדי שיתבאר להם מדרגת יהושע בענין זה המופת כי אילו היה מוגבל זמן עמידת מי הירדן עד הזמן שהיה ראוי שיעברו בו העם לפי החק הנהוג הי' ראוי כשמהרו לעבור שישארו מי הירדן כך זמן מה אחר עברם והנה ספר שתכף עבור העם עבר ארון ה' לפני העם ותכף שבו מי הירדן למקומם וזה גם כן היה במצות הש"י כדי שיתפרסם לישראל עוצם זה המופת ר"ל שכבר צוה הש"י את יהושע שיצוה הכהנים נושאי הארון שיעלו מהירדן תכף עבור העם:

פסוק יט

והנה זכר שהעם עלו מהירדן בעשור לחדש הראשון ויחנו בגלגל ושכבר הקים יהושע שם י"ב האבנים אשר הרימו השנים עשר שהכין מבני ישראל למען יהיה זה לזכרון לבני ישראל עד עולם וזה ממה שיורה כי במקום המקדש שמו אותו כמו הענין בצנצנת המן ובמטה אהרן שנתבאר בתורה שהושמו לפני משכן ה' למשמרת והנה נקבע המשכן בגלגל זמן מה כמו שיבא שכבר עשו בני ישראל שם הפסח בארבעה עשר יום לחדש ולא היה איפשר שיעשוהו שם שלא היה שם המשכן:

פסוק כ

והנה יראה שלא הושמו האבנים האלה לפני העדות כמו הענין בצנצנת המן ומטה אהרן לשתי סבות האחת שלא נזכר בזה המקום זה אבל זכר שכבר הקימם יהושע בגלגל, והשנית שהוא ראוי שיהא הבדל עצום בין מופתי משה ומופת זולתו כמו שנזכר בסוף התורה ולזה אין ראוי שישתתפו אלו הדברים שהיו לזכרון לאלו המופתים במקום אחד עם שאלו האבנים יצטרך להם מקום גדול ולא יכילם המקום ההוא ועוד שכבר יהיה הבדל עצום בין צנצנת המן ומטה אהרן ובין האבנים האלה וזה כי צנצנת המן היה בו המופת מתמיד עד שמה שהיה נמס בחום השמש ישאר ויתקיים זה הזמן הארוך וכן היה הענין במטה אהרן עם השקדים שגמל ואלו הענינים גם כן מה שעושה בו המופת בעצמו ואולם האבנים לא היה בהם בעצמותם מן הזרות והפלא ולא היה מה שנעשה בו המופת אבל היו סבה באופן מה לזכר ענין זה המופת כמו שנזכר בזה המקום ולזה היה די שיהיו במקום שיהיה בו המשכן כי שם יבואו ישראל בכללם שלש פעמים בשנה ויזכירום אלו האבנים ענין זה המופת עד עולם ולזה לא אמר בזה המקום שהקים יהושע אלו האבנים לפני השם אבל אמר שהקימם בגלגל כי די להזכיר זה המופת בזה האופן ומזה המקום יראה שאלו האבנים היו תמיד במקום משותף לכל ישראל כדי שיהיו זכרון מתמיד לכולם כמו שנזכר פה והנה למדו רבותינו ז"ל ממה שנזכר פה שבשבעה באדר מת משה וידמה שהסכימו שאותו אדר היה משלשים יום כי אז היו מקדשין החדש על פי הראיה ובו ביום שמת משה התחיל מספר השלשים יום שבכו אותו והנה היום הששי מניסן היה היום השלשים ולפי שמקצת היום ככלו הנה שלח אז יהושע המרגלים ביום ההוא ובו ביום אמר לשוטרי ישראל כי בעוד שלשת ימים יעברו את הירדן והנה בסוף היום התשיעי לניסן לנו אצל הירדן וביום העשירי עברו את הירדן וחנו בגלגל ואולם אם הי' בשנה ההיא אדר מעשרי' ותשעה יום הנה יחוייב שנא' שבששה באדר מת משה ולפי שכבר אמר משה ביום מותו בן מאה ועשרים שנה אנכי היום למדנו שבכמו היום

שמת נולד והנה זכר אחר זה שזה המופת הוסיף מורך לב לכל מלכי האמורי והכנעני וכבר נתפרסם זה המופת לכולם מצד מה שראו שנכרתו מי הירדן שהיו אצלם עת מה כי כבר נכרתו מימי הירדן ממקום רגלי הכהנים עד היום וכאשר חקרו בזה מצאו שהסבה היתה שהש"י הוביש מימי הירדן מפני כני ישראל עד עברם והנה נזכר בזה המקום שמה שעשה יהושע מאלו הדברים לפרסם זה המופת היה לפי מה שצוה משה את יהושע ולזה ידמה שמשה צוהו בביאור איך יעשה זה כשיכרתו מי הירדן על ידו כדי שיגיע מזה לכל ישראל זה התועלת האפשרי שיגיע ממנו, והנה ראוי שנחקור בכאן בהיתר ספק מה אינו מעט יקרה בזה המופת אשר נזכר פה וזה שכבר השרישו ז"ל כי לא יתחדש במופתים דבר חדש ולזה הוקשה לרבא מה שאמר ואם בריאה יברא ה' מפני מה שכתוב אין כל חדש תחת השמש והיתר הספק הזה כשאמר שזה המופת היה למהר זמן פתיחת הארץ פיה וביאור זה כי יקרה לארץ באורך הזמנים כשיעצר בבטנה איד מה עשני כמו שנתבאר בספר האותות והמופת היה לעשות בזולת זמן מורגש מה שיעשוהו הטבע בזמן ארוך וכן הענין בהתהפך המטה נחש אבל לא יחדש הש"י דבר חדש אצל הנמצאות כולם ולזה לא יתכן שיעשה מהמטה נחש ויהיה מטה ונחש יחד וכן לא יתואר בעשית דבר מה שהיה מציאתו סותר עצמו כאילו תאמר עשיית מרובע הקטר שוה לצלעו או עשיית משולש מקוים ישרים שיהיו זויותיו פחות או יותר משתי זויות נצבות או עשיית אש קר ומה שדומה לזה ממה שמציאותו סותר נפשו ובהיות הענין כן והיה מטבע המים כשהיו מים בפועל שיהו מבקשים המקום השפל הנה ידמה שיהיה המופת בדברים אשר לא ייוחס לש"י לעשות זה המופת בכמו זה האופן ואם אמר אומר שכבר נתבאר בענין כבשן האש שבאו בו חנניה מישאל ועזריה ולא ניזוקו שכבר היה בלתי חם והוא אש אמרנו לו שהמופת לא היה שהוכר החום מהאש והוא אש הלא תראה שהאנשים שהשליכום שם מתו מחוזק החום אבל זה המופת היה אם בשהסיר הש"י במופת הטבע האשיי מהמקום שבאו בו חנניה וחבריו כמו שיראה מקצת דברי רבותי' ז"ל אם בשהקנה להם טבע שלא יזוקו בו מהאש כי כבר זכרו חכמי הרפואה שיש שם קצת דברים כשימשח אדם אחד אבר מאיבריו בהם לא יזיקהו האש והמופת היה לעשות זה בזולת סבותיו כמו הענין בפתיחת הארץ ובהיות הענין כן הנה איך היה הענין בזה מי יתן ואדע, ונאמר שכבר ידמה שנאמר שאין הנחת מים בלתי נגרים דבר חדש כי כבר יקרה בזה למים כשיהיה להם דבר מונע מהתנועה ואיפשר שחדש הש"י במופת באויר בסמוך למים ההם גשם ספירי עב מונע המים מהירידה או היה זה בשחדש רוח חזק שם במופת ידחה המים למקום ההוא ולא יניחם לרדת כמו הענין בקריעת ים

סוף כמו שבארנו בביאורינו לדברי תורה כי הש"י הרבה אל מה שיחבר אל המצאת המופתים סבות מה ימעטו הזרות אשר בענין המופתים ההם ולזה תמצא שצוה ישעיהו שימרחו דבלת תאנים על שחין חזקיה כי יש לו מבוא בזה מבוא מה ואע"פ שאי אפשר בו שירפא השחין בכמו זה הזמן המעט וכן תמצא במה שצוה אלישע לנעמן שירחץ שבע פעמים בירדן כי הרחיצה במים הקרים יש לה מבוא מה בזה כמו שהוא מפורסם אלא שלא תשלם בה הרפואה בזה האופן מזולת שיחובר לזה מופת והנה הענין הזה בטבע כמו הענין במצות התוריות כי הכל מסודר מהשם ית' ולזה כשיצטרך לשם יתברך לשנות הטבע מצד מה שזהו יותר טוב בעת ההיא ממה שיסודר מהטבע הנה יתרחק ממנו המעט שאיפשר כי השם יתברך איננו שונה הסדור הטבעי כי הוא בראו וכן הענין בתורה ר"ל שכאשר יהיה יותר בעת ההיא הנטיה מדבריה הנה יהיה רשות לנביא או לב"ד לנטות מקצת דבריה אז כמו מעשה אליהו בהר הכרמל וכשיהיה זה כן הנה ראוי שיטו אז מדברי התורה היותר מעט שאיפשר ולזה תמצא במי שאחזו בולמוס שמאכילין אותו הקל תחלה, ובכאן הותר זה הספק, ואולם התועלות המגיעים מזה הספור הם י"ב. התועלת הראשון הוא בעיון והוא שכבר תהיה הנבואה לנביא להשגחה על העם אשר הוא שלוח להם ולזה יחוייב מזה שאם לא יצטרך העם שתגיע להם זאת ההודעה על יד איש אחר ראוי לנבואה מפני הגעתה להם על יד נביא יותר שלם ממנו שלא תגיע נבואה לאיש ההוא הראוי לנבואה בעניני העם ולזה ספר שלא נתנבא יהושע אלא אחר מות משה כי לא נצטרך לישר' ההודעה לזה על יד יהושע בשכבר נשלם להם זה באופן יותר שלם על יד משה. השני הוא במדות והוא שראוי לתלמיד המבקש למוד השלמות האנושי מהמלמד הנאו' לזה שיעמוד לפניו תמיד וישרתהו כי אז יתכן לו ללמד ממנו בכללות כל הדברים שירצה הן מהפילוסופיא העיונית או המדינית או מהעניני' התוריים ולזה תמצא שתאר יהושע בהגעת הנבואה לו בשהוא משרת משה כאילו יאמר שמזה הצד הגיע לו מהשלמות מה שבעבורו היה ראוי לנבואה. השלישי הוא להודיע שסבת בלתי עבור משה את הירדן היה חטא העם וזה למדנו בעבור ב' דברים מזה הספו' האחד הוא שבזה המקום שהתבאר בו שלא הסכים הש"י שיעבור משה את הירדן ולזה נתן סבה במה שצוה יהושע שיעבור את הירדן אחר היות משה מת תמצא שקרא אותו הש"י עבדו וזה ממה שיורה כי לא היה זה לו בחטאו ולזה אמר במשנה תורה גם בי התאנף ה' בגללכם וגו' ואם יקשה בעיניך מה שביארה התורה שזה היה על אשר מרו את פי ה' לבלתי הקדישו בענין מי מריבה נאמר לך שזה לא יסתור מ"ש גם בי התאנף ה' בגללכם וזה כי אולי היה נמשך לישראל מזאת ההקדשה מהתועלת באמונה בשם יתברך מה

שיהיו ראויים בו אל שתגיע להם ירושת הארץ בשלם שבפנים על יד משה והשנית שכבר התבאר במה שיבא שכבר נתעצל יהושע בירושת האדץ ושזה היה בסבה מאת השם למען נסות בם את ישראל השומרים הם את דרך ה' והוא מבוא' שאם היה זה עושה על ידי משה היה משה משתדל בזה בחריצות יותר הלא תראה מה עשה לסיחון ולעוג שלא השאיר להם שריד במעט מהזמן. הרביעי הוא במדות והוא שהוא ראוי למי שהוא ביום טובה שישתדל בהבאתה בזריזות ולא יתעצל בזה ר"ל כי לא ידע אם הימים הבאים היו טובים כאלה או יפרידהו המות ולזה תמצא שאחר שייעד השם ליהושע וכבר היה עמו כאשר היה עם משה עד שלא יתיצב איש בפניו הזהירו שיעשה זה בזריזות כדי שתשלם על ידו ירושת הארץ לישראל כי הש"י לא יקצר מלתת הטובות ביותר שלם שבפנים ואף על פי שכבר היה יהושע ידוע אצל חכמתו האלהי' שכבר יתעצל יהושע בזה הנה עם כל זה הזהירו שישתדל בזה בחריצות כי הבחירה האנושית היא מושלת על זה כמו שביארנו בשלישי מספר מלחמות ה' ולזה אמר לו חזק ואמץ כי אתה תנחיל וגו'. החמישי הוא להודיע כי ההתמדה בעיון בתורה התמימה וההמשך אחריה סבה אל שיצליחו דרכי האדם ושישלם בעיון שהוא סבה להצלחת דרכי האדם ולזה אמר רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל התורה וגומר כי אז תצליח ואז תשכיל כאילו התחכם הש"י להטיב את ישראל בענין זאת הירושה באופן שיהיו ראויים אל שתגיע להם באופן שלם והנה פירשנו אמרו ואז תשכיל מענין השכל וידוע אותי שאם היה מענין ההצלחה יהיה אמרו ואז תשכיל מותר אין צורך בו. הששי הוא במדות והוא שמי שיצטרך לעשות פועל אחד לתועלת מה והוא איפשר שיגיעו מהפועל ההוא תועלות אחרים כשיעשו אותו באופן מה הנה ראוי שלא יקצר מהגיע הפועל ההוא כל התועלות האפשריות וזה יהיה בשיעשהו באופן אשר יגיע ממנו שאר התועלת וכ"ש שראוי לו זה כשתהיה נמשך משאר התועלות השמר התועלת המכוין בזה הפועל באופן היותר שלם שאפשר ולזה תמצא כי יהושע כאשר הצטרך להכרית את מי הירדן למען יעברו העם בו בקלות ובזולת סכנה לחבר לזה מה שימשכו ממנו תועלות רבות ולזה הודיעם תחלה שבעוד שלשת ימים יהיה זה הפועל למען יכינו להם באלו הג' ימים צידה לדרך אשר הם הולכים בה והוא ההלוך לבוא לרשת את הארץ שהוא מלאכה לא ליום אחד ולא לשנים אבל לזמן ארוך עם שזה יוסיף לישראל האמנה ביהושע כשיראו הגעת מה שירא' להם בעת שהגביל אותו והודיעם כי בנוח כפות רגלי הכהנים בירדן יכרתו מימיו ושאחר עבור העם תכף יעלו הכהנים נושאי הארון מהירדן וישובו מי הירדן למקומם כי זה ממה שיישיר העם להתקרב לעבודת הש"י אשר הוא שליט בכמו אלו הנפלאות העצומות

ולשמוע למצות יהושע נביאו כי זה כלו ממה שיישיר העם אל שתבוא להם ירושת הארץ באופן שלם ולפרסם זה המופת הנפלא הקים יהושע האבנים תחת כפות רגלי הכהנים כדי שיראום כל ישראל כמו שזכרנו וצוה לשנים העשר איש אשר הכין להכין שתים עשרה האבנים להזכיר זה המופת בישראל עד עולם למען יראו תמיד אותם ויהיה זה סבה אל שיאריכו ימיהם על הארץ הטובה שהש"י נותן להם אשר הגיעם לירושתה עם שזה יהיה סבה להגיע להם ירושת הארץ באופן שלם כמו שביארנו ורצה עם זה שיהיה זה המופת ביום למען יתפרסם זה המופת לכל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן ימה ולכל מלכי הכנעני אשר על הים וימס לבבם מפני בני ישראל כי זה כלו ממה שיעזור על נצוחם והגעת ירושת הארץ על ישראל בשלמות ולזאת הסבה שלח יהושע מרגלים לחזק לב ישראל כשידעו שנפלה אימתם על כל הגוים ההם שהם באים להלחם עמם כמו שביארנו במה שקדם והנה זכר בזה הספור שיהושע עשה זה כאשר צוהו משה ע"ה כי משה היישירו אל שיעשה זה הענין בזה האופן השלם כמו שזכרנו במה שקדם.

השביעי והוא במדות הוא שהוא ראוי למי שירצה להציל איש מה מיד אחר שיראה עצמו בדבריו כאילו הוא חושק שיפול האיש ההוא ביד רודפו כי בזה ימצא לו המכוון בהצלתו וזה שכבר יסמך הרודף על דבריו ויתכן לו בתחבולות למלט הנרדף ולזה תמצא כי כששלח המלך יריחו אל רחב הפונדקי' שתוציא האנשים אליו מבני ישראל אמרה אחר שהצפינה אותם שאמת הוא זה אך לא חטאת בזה כי אילו ידעה היותם מבני ישראל היתה מגלה זה למלכו' ולעם כדי לתפשם וספרה שכבר יצאו אחר שהגיע חשך הלילה ולא ידעה אנה הלכו ונתנה עצה שירדפו מהר אחריהם כי ישיגום וזה ממה שהראתם שהיא חושקת שיפלו בידם ולזה האמינו יותר לדבריה ונשלמה בזה ההצלה למרגלים אשר כונה אליה. השמיני והוא במדות הוא שראוי למי שירצה להציל איש מה בזה האופן הנזכר שישמר שלא יכזב בתחבולות דבריו במה שיתכן שתשיגהו התפיסה ולזה תמצא שרחב לא אמרה שלא באו אליה האנשים מבני ישראל כי זה ממה שישיגהו בו התפיסה בקלות ויהיה זה סבה אל שלא יגיע התכלית שכונה וכאשר אמרה שכבר יצאו משם זכרה לזה מאמר יהיה לה התנצלות בו אם ימצא מאמרה זה כוזב בכל או בקצת והוא שכבר אמרה שזה היה בעת שהיה השער לסגור בחשך ויתכן מפני החשך שנדמה לה שיצאו שניהם ולא יצא כי אם אחד או נשארו שניהם כי זה אפשר שיקרה מפני החשך. התשיעי והוא במדות הוא שכשיבוא הכרח שתהיה סכנה מה לאנשים אשר ירצה האדם בהצלתם ראוי שיסדר היותם במקומו' מתחלפין כדי שאם ימצא האחד אולי ינצל השני ולזה תמצא עם שדבריה יסבלו כי אולי לא יצא כי אם האחד ונדמה לה בחשך

שיצאו שניהם והנה נשאר אחד מהם אצל הפתח והיא לא הרגישה ולזה יעזרוה דבריה להציל את השני ולזה תמצא ברחב שצפנה לכל אחד מאלו האנשים במקום מיוחד שאם ימצא האחד אולי ינצל השני. העשירי והוא במדות הוא שראוי שלא יקצר האדם על מה שאפשר לו הצלתו כשלא יהיה כל מה שיהיה בהצלתו אבל ראוי שישתדל להציל מה שאפשר להצילו אם רב אם מעט ולזה תמצא כי כשראתה רחב שאי אפשר לה הצלת עמה בכללם בפנים מהפנים השתדלה להציל בית אביה ואמנם ראתה שאי איפשר לה הצלת עמה כשום צד לפי שזה היה ממנה אם בתפישת המרגלים אם כשתשאל מהם זה ותשלחם בשלום ואולם בתפישת המרגלים לא ישלם לה זה כי כבר יוכלו ישראל להלחם עמהם בזולת רגול הארץ לפי מה שנתפרסם לה מעוצ' יכלת אלהי ישראל שישנה מנהג הטבע בעבור ישראל ואם תשאל מהם הצלת כל עמה הנה הוא מבואר שזה לא יאות להם בשום פנים עם שיהיה עם גדול כזה בזולת הארץ ולזה השתדלה בהצלת המרגלים לפי מה שאפשר לה להחיות אותה ובית אביה והשביעה אותם בשם אלהי ישראל על זה טרם הפרדם ממנה. האחד עשר והוא במדות הוא שהוא ראוי לאדם שיעשה כל דבריו בחכמה גם בעת הפחד יתישב במה שיעשהו שלא תשיגהו החרטה עליו ולזה תמצא במרגלי' איך דקדקו באלו התנאי' עם רחב באופ' שלא ישיג' בזה מה שתשיגהו עליו החרטה אחר זה כמו שביארנו. השנים עשר הוא במדות והוא שאין ראוי להטיל קנאה בין האנשים לתת יתרון לאיש א' על האחר במה שהם ראויים בו על אופן אחד ולזה תמצא שבחר יהושע איש אחד למטה באופן שיהיו י"ב למספר שבטי בני ישראל להכין האבנים שהיו מוגבלים להיות לזכרון לבני ישראל:

פרק ה

פסוק ב

בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עד אז יבנה יהושע. חרבות צורים הרצון בו חרבות החדי' והם הנעשים מהנחשת אצייי"ד בלע"ז, ואמנם צוהו כדי שישיגם יהושע בזה המעט מהצער שאפשר בו כי יתכן בכמו אל החרבו' שיהיו בתכלי' מהחדות ולזה תרגם יונתן אזמלון חריפין:

ושוב מול את בני ישראל שנית. שב אל כלל העם וזה שכבר נמולו בצאתם ממצרים לתכלית שינחלו אז את הארץ וכאשר הטו עונותיהם ונגזר עליהם המות ואיחור עד ארבעים שנה מירושת הארץ הוצרכו עתה שנית לכמו זה הפועל ואולם שזאת המצוה מבוא בירושת הארץ הוא מבואר ממה שנאמר בתורה בפרשת לך לך כשנצטווה אברהם

בזאת המצוה עם שכבר היה ראוי שיקיימו ישראל דרכי התורה בכללם לפי מה שאיפשר ואז יתכן יותר שיעשה להם הש"י זאת ההטבה והחנינה ר"ל שירשו ארץ ז' גוים הנזכירים בתורה:

פסוק ג

גבעת הערלות. נקראת הגבעה בזה השם מפני הפועל שנעשה שם ר"ל מפני מילת כל העם הילודים במדבר והנה היו כלם ערלים לפי שלא היו יודעים העת אשר יצטרכו בו ליסע כי על פי ה' היו חונים כמו שהתבאר בתור' ואולי יצטרכו ליסע ביום הג' למילה והיא הסכנה לתינוק ולזה לא מל אחד מהילודים במדבר ולזאת הסבה לא עשו ישראל פסח במדבר כי אם אותו שנזכר בתורה לפי שכבר נולדו לרובם בנים אחר שתי שנים לצאתם ממצרים ומילת בניהם היתה מעכבת אותם מעשיית הפסח כמו שהתבאר בפרשת בא והנה ספר שאחר שמלו ישבו במקומם עד שחיתה המכה וזה כולו ממה שיורה שאין ראוי לנמול שיעתק ממקומו עד חיות המכה:

פסוק ט

היום גלותי. הסירותי מעליכ' חרפת מצרים ירצה לפי מה שאחשוב בחרפת מצרים אמונותיהם הנפסדות כי ענין הפסח היה מביא ישראל להעתיק מהאמונו' ההם כמו שביארנו בפרשת בא ואמנם אמר זה כי עד עתה סרה זאת המצוה מהם לסבה שזכרנו ולזה סמך לזה שכבר עשו שם את הפסח בי"ד יום לחדש ואפשר שיהא הרצון בזה ההמשך לתאות המשגל כי המצרים היו פרוצים בעריות כמו שאמר בתורה בפרשת העריות כמעשה ארץ מצרים וגו' ולפי שהמילה מכוונת להחליש כח זה האבר הוא מבואר שבענין המילה תסור מעליהם חרפת מצרים ויהיו יותר גדורי' בענין המשגל ואפשר שנאמר עוד שהרצון בזה שכבר הסיר מהם חרפת מצרים שהיו אומרים כי ברעה הוציאם להרוג אותם ולכלותם לא להנחילם הארץ והנה בהיותם מתאחרים במדבר ארבעים שנה היתה להם זאת החרפ' ואולם עתה ייעד אותם שכבר ירשו את הארץ אחר שכבר קיימו זאת המצוה ותסור מעליהם זאת החרפה והביאור הראשון הוא הנראה יותר ואם לא מצאנוהו לאחד מן הקודמי' אשר הגיעו אלינו דבריהם:

פסוק יא

ויאכלו מעבור הארץ. הנה אמר זה לפי שלא הותר להם החדש עד ממחרת הפס' ובזה ראיה שמה שאמר בתורה ממחרת השבת יניפנו הכהן הרצון בו ממחרת הפסח והוא י"ו בניסן לא ממחרת שבת בראשי' כמו שהיו אומרים הצדוקים שאם היה הענין כן הנה לא ימלט הענין מחלוקת אם שנא' שכבר קרה אז שהי' פסח ביום השבת או בזולת יום

השבת ואם היה בזולת יום השבת הנה יצטרך לו' כי טעו יהושע וישראל בזה וזה דבר בלתי אפשר ואם היה בשבת הנה לא היה ראוי שייחסהו אל מה שהוא במקרה אבל ראוי שייחסהו אל מה שהוא בעצם ויאמ' ממחרת השבת כי הם לא עשו זה לפי זה הדע' מפני היות היום ההוא מחרת הפסח אבל מפני היותו ממחרת השבת ולזה הוא מבואר שמ"ש בתורה ממחרת השבת אין רצון בו שבת בראשי' אבל הרצון בו ממחרת הפסח כי הפסח תקרא שבת ר"ל היום החמשה עשר:

פסוק יב

וישבת המן ממחרת. הנה מצאנו בזה דעת לרבו' ז"ל קצת' אמ' שלא ירד המן אחר שמת משה אלא שכבר לקטו ממנו מה שהספיק להם עד זה הזמן ועשו ממנו חלות וקצת' אמ' שכבר ירד המן עד היום ההוא ואחשוב שאשר הביא האו' שלא ירד המן אח' שמת משה אל זה המאמ' הוא היותו מרחיק היותו מסורה מהנבי' מופת אחר מותו ולפי שזה המופ' הנפלא א"א שיהי' על יד נביא זולת משה חוייב ממנו שלא ירד המן אחר מותו לא הסבי' שהי' נעש' אח' זה על יד יהושע ואשר נר' לנו לפי מה שהשרשנו מענין המופתים בסוף המאמ' הו' מספר מלחמו' ה' הוא שזה המופ' הנעש' על יד משה בענין המן נשאר עד היום הזה שאכלו מן החדש הלא תרא' כי מופת שמן המשח' היה נשאר תמיד כמו שביארנו במקומו וממה שיורה על זה הוא אומר וישבת המן ולא אומ' ויכלה המן וזה ממה שיורה שכבר היה יורד עד היום הזה ועוד כי בתורה כשנזכר' ירידת המן זכר המן אכלו עד בואם אל ארץ נושבת וזה ממה שיורה שכל זה הענין נעשה על יד משה וכב' ביארנו בספר מלחמו' ה' איך יתכן זה:

פסוק יג

ויהי בהיות יהושע ביריחו. ראוי שתדע שזה הענין היה במרא' הנבוא' ויורה על זה מ"ש תכף ויאמר ה' אל יהושע כי הוא רחוק הראו' המלאך בהקיץ ובהשתמש החושים על מנהגיה' והנה הרצון באמרו ויהי בהיות יהושע ביריחו מחשבתו משוטטת שם איך יעשה לאחרית העם היושב בה ומפני זה נדמה לו דבר מעניני המלחמה ורא' המלאך כאילו חרבו שלופה בידו ולזאת הסב' ג"כ שאל לו במרא' הנבואה הלנו אתה אם לצרינו כמנהג הנלחמים וענהו כי אין הענין כמו שחשב אבל הוא שר צבא ה' והשר הוא הממונה להשגיח בישר' הוא אשר באמצעותו יביא הש"י הנבוא' לנביא מאת הש"י ואמ' לו שיחלוץ נעלו מעל רגלו כדי שירגיש בענין המקום שהוא בו כי הוא קדש וענין נבואיי אלהי לא פועל דמיוני ואז הרגיש יהושע בשזאת ההשגה היא השגה נביאויית וזכר הנבואה שהגיע לו בזה המקום וקודם שיתחיל בזכרון הנבואה ההיא ספר שיריחו

היתה סוגרת ומסוגרת מפני בני ישראל באופן שלא יוכל אחד לצאת משם ולא ליכנס שם וזכר זה לפי שמזאת הסיבה נצטרכו בהחרמתם' לזה המופת שהיישיר אותו אליו השם יתעלה בזאת הנבואה:

פרק ו

פסוק ג

והנ' הסכי' הש"י לעשות כל אלו המופתי' עם ארון ה' להיישיר ישראל לשמור ולעשות ככל הכתוב בו והיו אלו המופתים בזה האופן מהזרות כדי להפיל אימה על הגוים ההם בשמעם אלו הנפלאות העצומות אשר עושה הש"י לישראל והיה זה המספר לשביעיות רצה לומר שהקיפו העיר ז' ימים והיו שם ז' כהנים וז' שופרות היובלים וביום השביעי הקיפו ז' פעמים שזכרנו כמספד הז' שזכרנו בתורה כמו השמטה וז' שמטות וז' שבתות שנים וז' ימים וז' פעמים וז' ימי הפסח וז' ימי סוכה והנה הסכים הש"י שיעשה זה המופת באמצעות זאת התרועה הגדולה כדי שיתעוררו ישראל ויקיצו משנת תרדמת' ויתנו אל לבם ענין אלו הנפלאות העצומות למען יראו את ה' עם שיש לתרועה הגדולה רושם מעט בענין זה המופת כי הקול החזק יניע האויר תנועה חזקה אלא שלא יתכן שיגיע מזאת התנוע' כמו זה הפועל הנפלא שתפול החומה החזקה תחתיה אם לא יחובר לזה המופת:

פסוק י

והנה צוה אותם יהושע שלא יריעו ולא ישמיעו את קולם עד היום הז' כדי שלא ירגישו בני העיר וישליכו אבנים מעל החומה ואעפ"י שהיה אפש' לש"י לשמרם מזה על דרך המופת הנה אין מדרך הש"י שיעשה המופתי' לבטלה ובמקומות שאפשר בזולת מופת:

פסוק יז

והנה צוה שיחרימו כל אשר בעיר ולא יהנו ממנו בדבר כדי שלא יטעו ישראל במה שיגיע להם מההצלח' אחר זה וייחסוה אל מה שקנו משלל העיר ההיא ואולי יהיה זה סבה שיחשבו שאמונתם היתה טובה עד שגם מקניהם ונכסיהם מביאי' הצלחה למי שיקנם ולזאת הסבה בעינה קלל מי שיבנה יריחו עד שיגיע הבנין בהיות כל בניו חיים ולא ישאר לו בהשלמתו כי אם צעי' בניו וידמה שפעולות יושבי יריחו ואמונתם היו יותר מגונות מפעולות שאר יושבי הארץ ואמונתם ולזה צוה שלא ישאר מהם רושם ולא מן העיר או היה זה לתת מורך לשאר הגוי' עם שזאת הקללה לא היתה לפי הנבואה ולזה

תמצא שכבר נתקיימה בימי אחאב אמר בימיו בנה חיאל בית האלי וצוה אותם שיצילו רחב הזונה וכל אשר אתה בבית כאשר נשבעו לה המרגלים:

פרק ז

פסוק א

וספר שכבר מעלו בני ישראל מעל בחרם וביאר שזה המעל היה שכבר לקח עכן מן החרם מזה החטא חרון אף על בני ישראל עם שמתו מהם שלשים וששה איש לפני יושבי העיר וכבר יספק מספק ויאמר איך יתכן בזה בחק המשפט האלהי לענוש על חטא עכן בני ישרא' וכבר צותה התורה שלא ימותו האנשים כי אם איש על חטאו ימות וזה הספק בעינו יפול במה שזכרה התורה פוקד עון אבות על בנים ועוד שכבר זכדו ירמיה ויחזקאל שכבר יגיע עת שלא יאמר עוד אבות יאכלו בוסר ושיני בנים תקהינה וזה סותר למה שזכרה התורה מזה בחק השם יתברך ולא יתכן שנאמר שעד העת ההיא יהיה נוהג השם יתברך לענוש הבנים על חטא אבותם ואחר כך ישנה מנהגו כי זה מבואר בביטול ובהיות הענין כן יהיה העיון בזה מי יתן ואדע ונאמר שכבר יותר זה הספק בשנאמר שהשם בלתי פוקד עון אבות על בנים בעצם כי זה יהיה עול אבל אפשר מזולת עול שימשך במקרה עונש מה לבנים בחט' האבות כי כמו זה לא יהיה בו עול כלל והמשל אם חטא אדם למלכות וענשהו בדין לאבוד ממונו הנה יגיע מזה עונש לבניו שיהיו עניים ולא יירשו דבר מנכסי אביהם שיהיו עתידין לירשם ובכמו זה אמר הנביא אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו וזה שלולי חטא היינו שרויים על אדמתינו אחרי הנקותינו מחטא ימשך ממנו שנגלה מעל אדמתינו אלו היינו שם ובזה האופן יקרא שהשם יתברך פוקד עון אבות על בנים לא בעצמות וכבר יקרא באופן אח' שישיב עונש מה לבנים על חטא אבותם וזה אמנם יהיה כשחטאו האבות והיו הבנים אוחזין מעשה אבותיהם בידיה' וזה שאם היו הם המתחילים בזאת התכונה הפחותה היה מספיק במוסרם עונש יותר קטן ממה שיצטרך במוסרם כשהיו אבותיהם בזאת התכונה הפחותה כי אז שבה אליהן קנין חזק ולא יוסרו אלא בשישיגם עונש גדול על זה ולזה יקרא ענשם יותר גדול מפני חטא האבות ולזאת הסב' תמצא גם כן שיעדה התורה כאשר יעברו ישראל על המצות ייסרם השם יתברך שבע על חטאתיהם וצותה עם זה לשופטים שלא יכו הרשע כי אם כדי רשעתו במספר אלא בענין בן סורר ומורה שישפטו אותו למיתה בעבור כי שער' באחריתו יהיה נבל ויהיה סבת זה כי הש"י לא יביא אלו הייסורין על צד העונש שאם היה הענין כן היה זה העונש עול בחק הש"י

ר"ל שיעניש החוטא יותר מן הראוי לפי מריו אבל יביא אותם על צד התוכחה והשגחה ואין זה עול אבל הוא חנינה והטבה המשל שאם רצה אדם לפרש בים עם שיירה מה והיה סוף השיירה ההיא לטבוע בים הנה אם יביא עליו הש"י ייסורים ימנעוהו מלכת בשיירה ההיא לא יהיה זה עונש אבל הטבה וחנינה וכן אם נסתבך אדם בעבירות סבוך מה והיה מפני זה מוכן להמשך אחריהן אם ישלח לו הש"י ייסורין יוסר בהם בהמשך אחר הרע שנשקע בו הנה הוא מבואר כי יהיה לו הטבה וחנינה ובכאן הותר זה הספק שיקרה במה שאמרה התורה שבע על חטאתיכם ומה שאמר השם יתברך פוקד עון אבות על בנים, ואמנם מה שנשאר מן הספק הוא מה שנזכר מענין עכן שחטא ונענשו על חטאו רבים זולתו והוא שחטא לא השיגהו עונש מהשם יתברך בענין ההוא וכבר באו בתורה ספורים דומים לזה ונאמר בהיתר זה הספק שהחיל והקבוץ המתאחד יתכן שיקרה בו זה בזולת עול וזה שכאשר היה החיל בכללו באופן שיהיה מושגח מהשם יתברך השגחה שלימה לא יתכן שתאונה אליו רעה וכאשר חטא אחד מבני החיל תשוב כחיל באופן שתסור ההשגחה האלהית ממנו מצד שהוא כלו מתאחד ולזה יהיה משולח ונעזב למקרים ולזאת הסבה קרה שמתו אלו השלשים וששה איש עם היותם בלתי חוטאים בזה ולא מת עכן כי לא יקרה רע מצד העדר ההשגחה האלהית תכף למי הוא ראוי שיבואהו רע ולפי שעכן לא שם עצמו במקום הסכנה לא מת מפני העדר ההשגחה ממנו ואותם האנשים ששמו עצמם במקום סכנה מתו מהם הראויים מות לפי מערכתם אולם שינזק קבוץ המתאחד בחטא האיש האחד הוא מבואר וזה כי הקבוץ ההוא הוא כמו איש אחד והאיש ממנו הוא כמו אבר מאיברי איש ההוא וכמו שכשיחלה אבר מה מאברי האדם יזוק בו האדם ההוא בכללו כן כשיחטא איש אחד מהקבוץ ההוא ינזק בו כלל הקבוץ ובכאן הותרו כל הספקות ולזה תמצא שכאשר צוה השם יתב' ליהושע שיביא העונש הראוי על חטא לא הסכים שיענש על יד יהושע זולת החוטא וכבר יחזק מה שאמרנו שלא השיגם על זה מהעונש כי אם סור ההשגחה האלהית מה שאמר ולא אוסיף להיות עמכם אם לא תשמידו החרם מקרבכם ויחס החטא לכל ישראל באמרו חטא ישראל מפני שזה הקבוץ היה מתאחד והנה צוה השם יתברך שיחקרו מי היה החוטא בגורל ויחס משפט הגורל לשם יתברך כאמרו בחיק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו וידמה שהית' הטלת זה הגורל לפני ה' כמו הענין בהטלת הגורל על חלוקת הארץ כמו שנזכר בזה הספר, והנה הסכמנו שיהיה זה הענין על פי הגורל לפי שהוא דעת רז"ל ויראה שהוא האמת בעצמו שאם היה זה על פי נביא או שהיו נשאלים באורים ותומים לא היו צריכין לזה אבל יתבאר להם האיש בעצמו שעשה זה, והנה יפול ספק

מה בענין הגורל איך יתכן שנאמר בו כי מה' כל משפטו והנה ענין משפטו הוא בקרי אלא שהיתר זה הספק לא יקשה עם מה שהשרשנו וביארנו בספר מ"י כי בענינים אשר בקרי סדור והגבלה ואולם בזה המקום לא יהיה זה הספק רושם כי כבר היתה הטלתו ע"י נביא לפני ה' כמו שזכרנו ועם כל זה הנה ראוי שנשתדל בהיתרו מצד שאר הגורלות:

פסוק טו

והנה היתה מצות השם ית' שהנלכד בחרם ישרף באש כי הוא ברור אצל השם יתברך שלא יפול הגורל כי אם על החוטא ועם כל זה מצינו שהתחכם יהושע אל שיודה עכן זה קודם שפטו אותו בזה המשפט ואי אפשר שנאמר שכבר עשה זה יהושע כדי שיוכל לשפטו בדין ומפני שלא היו שם עדים רצה שתהיה שם הודאת פיו וזה לשתי סבות הא' שמה שהגיע ידיעתו בזה האופן מהשם ית' הוא ממה שלא אפשר שיפול בענינו ספק ולא מחלוקת והשנית כי אין להודאת פיו מבא בזה המשפט כלל כמו שהושרש בפ' משפטים ולזה ידמה שכבר היה זה הענין באופן שזכרוהו רבותינו ז"ל רוצה לומר שככר היה עכן ומשפחתו מוציאין לעז על הגורל כשהיו אומרים שאם יפילו הגורל על שני אנשים צדיקים הנה יפול בלי ספק על אחד מהם עם היותו בלתי חוטא בזה ולסלק זה התרעומ' והמחלוקת שהיה אפשר שיתחדש מזה התחכם יהושע להשתדל שיספר עכן זה וכאשר הודה זה הענין ספר שכבר שלח יהושע מלאכים וירוצו האהלה ויורה מה שזכר שכבר שלחם שם במרוצה כי יהושע היה ירא שימהרו אנשי משפחתו להוציא משם זה לכסות קלון עכן:

פסוק כג

ויצקום לפני ה'. פירשו בו ויעמידום מענין מצוקי ארץ ואפשר עוד שיהיה מענין יציקה והרצון בזה שלשון הזהב היה טמון תוך האדרת והכסף היה תחתיה והיו בו מאתים שקלי' וכשהביאו זה אל יהושע וישראל הנה פשט אותם שם כדי שיראה לעין שהיו שם אלה הדברי' שהודה עכן:

פסוק כד

ויקח את עכן. הנה יספק מספק למה נענשו בניו ובנותיו והם לא חטאו בזה וידמה אם בשנאמר שכבר היו קטנים והיו בזה במכסת קנינו שצוה השם שיאבדו או שנאמר שלא הובאו שם בניו ובנותיו להמיתם אבל לראות המשפט כדי שיוסרו שכמו זה הפועל המגונה לא יעשו וממה שיורה על זה שכבר אמר אחר זה:

פסוק כה

וירגמו אותו בני ישראל אבן. ויקימו עליו גל אבנים גדול להורות שלא מת שם אדם זולתו ומ"ש וישרפו אותם באש ויסקלו אותם באבנים שב אל הבעלי חיים שהם שורו וחמורו וצאנו וספר ששרפום באש אחר שסקלו אותם באבנים ולא כלל יחד סקילת הבעלי חיים עם סקילת עכן שהוא מבואר שלא יוכללו יחד בזה הענין האדם והבעלי חיים:

פרק ח

פסוק א

והנה זכר שאחר זה שכה ההשגחה האלהית על ישראל וצוה השם יתברך שיעשו מלחמה בתחבולות עם אנשי העי לפי שכבר היה אפשר להחרימם בזה האופן בזולת עשיית מופת אחר כי הם יסכימו לצאת מהעיר לרדוף אחרי בני ישראל לפי שבפעם הראשונה נצחום והנה הש"י לא יעשה מופת ללא צורך:

פסוק יג

וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק. אחשוב זה שמחשבתו והשתדלתו לא היתה בלילה ההוא כי אם בהישרת העם בדבר המלחמה הזאת וכדי שיבטח לבם יותר ולא ירך לבבם על מה שהיו נגפים בראשונה עלה יהושע וזקני ישראל לפני העם ולזה היה יהושע והזקנים במקום היותר מסוכן וזכר עם זה לזאת הסבה בעינ' לפי מה שאחשוב שכבר לן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק כי העמק הוא המקום היותר שפל והוא היותר מסוכן שבמקומות בדבר המלחמה והנה לקח יהושע מהשלשים אלף שבחר חמשה אלפים איש היה אורב בין ישראל ובין העי מים לעיר והנה הם היו במקום קרוב למקום יהושע עד שיתכן בהם שיראו כשיטה יהושע את ידו בכידון והוא הרומח אשר בו הנס והיו הנשארים קרובים להם באופן שנתקבצו כולם בעת ההיא ויבואו אל העיר וילכדוה:

פסוק יד

והנה זכר וכבר יצאו אנשי העיר לקראת ישראל למלחמה למועד לפני הערבה אמר למועד להורות שבכמו העת שהיום שיצאו לקראתם בפעם הראשונה יצאו עתה כי זה ממה שיחזק לב אנשי ישבי העי ויחשבו שכמו שנצחו אז ינצחו עתה ואמר לפני הערבה כי במקום ההוא לפי מה שאחשוב היו מנצחים בפעם הראשונה או אומר לפני הערבה כי מהמקום ההוא יתכן שלא היו יכולין לראות האורב אשר מאחרי העיר ובזאת התחבולה הנכונה נצחום בקלות כי בראותם עשן העיר עולה השמימה אשר שם טפם

ונשיהם לא נשאר להם כח ולא רצון האומד והשיעור להלחם עם ישראל באופן ראוי וזה מבואר מאד:

פסוק כט

והנה נתלה מלך העי ולא הלינו נבלתו על העץ כמו שהזהירה התורה גם בהרוגי בית דין שלא לעפש האויר והקימו עליו גל של אבנים בפתח שער העיר כדי שיתפרסם זה לשאר מלכי העובדי גלולים ויראו מהלחם עם ישראל, ואולם התועלות הנמשכות מזה הספור הם י"ד. התועלת הראשון הוא במצות והוא מה שזכר מענין המילה ומזה המקום למדנו שמי שאיחר עשיית מצוה מהראוי שיקיימנה תכף שימצא מקום שיוכל לקיימה ולזה תמצא שתכף שמצאו ישראל מקום אפשר שיחנו בו עד שתחיה מכתם צוו בעשיית המילה ואולם אחר עבור אבל משה נתבר' להם כי תוך שלשה ימים יסעו לעבר הירדן כמו שנזכר במה שקדם ומזה המקו' יתברד שמי שלא מל בשמיני לאיזה סבה שתהיה הנה אין ראוי לו שימתין עליה אחרי מצאו מקום לעשייתה. הב' הוא במדות והוא שראוי כשיביאנו הענין לעשות פעולה מצערת הנה ראוי שיעשה אותה באופן אשר יגיע בו לו צער יותר מעט מצער ולזה באה המצוה ליהושע שיעשה חרבות צורים וימול בהם בני ישראל. הג' הוא במצות והוא כשימשך מעשיית המילה סכנה לתינוק ראוי שתמנע ממנו ולזה ספר שכבר נמנעו מלימול במדבר בסבת לכתם במדבר ארבעים שנה ועל פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו ולזה לא היו יודעים מתי יבא להם הצווי ליסע כי בהעלות הענן יצטרכו ללכת כי על פי ה' יסעו ולזה יתכן שאם היו מלים אולי יבא להם הצווי ליסע קודם חיות מכת המילה ותהיה בזה סכנה לתינוק ולמולים ולזאת הסבה זכר גם בזה המקום שכבר ישבו בני ישראל תחתם עד חיותם. הד' והוא בענין תועלת המצו' הוא ללמדנו שיש למצות המילה רושם בהתמד' ההשגחה בישראל עד שהיו נכנסים לירושת הארץ ולזה זכר שהקדי' מצות המילה קודם שישתדלו בענין המלחמה ולזה גם כן אמר היום גלותי את חרפת מצרים לפי הביאור האחרון שזכרנו בו וכבר הארכנו המאמר איך יגיע זה התועלת מזאת המצוה בביאורנו לדברי התור'. הה' הוא במצות והוא להוסיף ביאור על מה שנאמר בתורה בהנפת העומר שהוא ממחרת השבת שלא רצה בו שבת בראשית כמו שהיו אומ' הצדוקים. הו' הוא בעיון והוא שהשם ית' לא יעשה מופ' ללא צורך ולזה אמר שתכף שיוכלו לאכול מעבור הארץ שבת המן. הז' הוא בעיון והוא שהנביא ראוי שיכין עצמו לנבואה שיצטרך אליה והוא בשישי' מחשבתו שם ולזה זכר שכבר היה יהושע ביריחו כשהגיע לו הנבואה ההיא ר"ל שכבר שוטט' מחשבתו שם כי הוא לא היה עדין ביריחו. הח' והוא בעיון להודיע כי בהתערב ענין

ההשגות הדמיונות יקרה במקצת דברים המגיעים במראה הנבואה שיהיו לפי הדמיונות אשר שוטטה מחשבתו בהם וזה מבוא גדול לעמוד על הרבה מהדברים בא הספור בהם בעניני הנבואות ולזה זכר בזה המקום כי יהושע היה מדמה תחלה בזה האיש שיהיה מאנשי המלחמה אשר לו או אשר כנגדו. הט' הוא להיישיר ישראל בשיאמינו בשם ית' וייראו ממנו כי זה כלו מגיע אותם אל הצלחתם הנפשיי' עם שבזה יתיישרו בזאת ההצלחה אשר השתדלות' כה עתה. הי' הוא במדות והוא שאין דאוי שיקפח שכר כל בריה אך ראוי שישולם גמול על כל מעשה טוב ולזה תמצא שצוה יהושע להחיות רחב וכל אשר אתה בבית ונתן הסבה בזה כי החבאתה את המלאכים אשר שלח יהושע ולא נתן הסבה בזה שבועת המרגלים לה כי לא נקשרו ישראל בזה מפני שבועת' לה כי לא היה להם רשות על זה מישראל ולא היו ראשי העם שיקשרו העם בשבועת' וכן סיפר בסו' הענין כי רחב וכל אשר אתה בבית החי' יהושע ותשב בקרב ישראל כי החביא' המלאכים אשר שלח ואחר שכבר היתה הסכמתו להחיות רחב וכל אשר אתה בבית בעבור הטוב שגמלה למרגלים הנה הסכים יהושע שיעשה זה על ידי המרגלים כדי שיקיימו שבועתם לה. הי"א הוא במדות והוא שהוא ראוי לכל כלל מתאחד למנוע קצת האנשים לקצת מחטוא לשם יתברך כי כבר ינזקו הכלל בחטא היחיד הלא תראה כי עכן מעל בחרם ועל כל העדה היה קצף ולזאת הסבה צותה התורה הוכח תוכיח את עמיתך. הי"ב הוא במדות והוא שאין ראוי למושל שיעשה בכחו מה שאיפשר שתפול בו טענה שלא יעשה בצדק ואע"פ שצווה בזה מפי הגבורה אך ראוי שיתחכם להסיר הטענה ההיא באופן שלא תתחדש בזה מריבה וקטטה כי אולי יגיע מזה הפס' רב ובזה יקיים מה שבאתהו המצוה עליו מאת השם ולזה תמצא שכבר התחכם יהושע שיודה עכן חטאו לסלק מעליו הטענה והמחלוקת ואף על פי שכבר היה איפשר לו להשלים מצות השם יתבר' בזולת הודאת פיו כי לא היה יכולת לאח' מבני ישראל למרו' את פי הנביא כמו שאמרו אליו כל איש אשר ימרה את פיך וגו' ולזאת הסבה צוה יהושע גם כן למלאכיו שירוצו לאהל עכן כדי שימצאו מה שהוד' ואז יתפרסם זה לישראל ולזאת הסבה הציקום ופזרום לפני ה' כדי שיתפרסם לכלם שכבר היה מבואר במה שהביאו מלאכי יהושע אותם הדברים שהוד' עכן. הי"ג והוא במדות והוא שראוי לכל משתדל בעשיית פועל פה שלא יקצר מהמצאת הסבו' המביאות התכלית אשר יכוין ומלהשבית כל הסבות המונעות התכלית ההוא ולזאת הסבה תמצא שסודר ענין יהושע במלחמה עם יושבי העי בכל אלו התחבולות הנפלאות וזה שכבר היו ישראל הנראים למלך העי בעמק ולזה יבטחו יושבי העי לצאת עליהם למלחמה כי הם היו בחולשה בתכלית לפי

המקום ההוא שהיו בו ר"ל מפני היותם בעמק עם שכבר חזק לבם עוד מפני היות זה בכמו המועד והמקום שהיו ישראל נגפים לפני יושבי העי בפעם הראשונה וחזק לבם גם כן לרדוף כלם אחריהם באופן שהניחו העיר פתוחה כי הם ראו אותם כלם נסים דרך המדבר והם לא ידעו שיהיה קצת החיל מאחריהם ובזה נשלם להם בקלות הכנס האורב בעיר והצית העיר באש והוא הקל מאד בענין החרמתם כי בראותם עשן העיר נבהלו מפני מות טפם ונשיהם ואבוד קניניהם וסגר זה להם דלתי ההשתדלות בענין מלחמת' שיתנהגו בה באופן ראוי ולזה מתו כלם בקלות ולזאת הסבה בעינה תלו מלך העי והקימו עליו גל אבנים גדול לירא הנשארים. הי"ד והוא בדעות הוא שהשם יתברך לא ישנה טבע המציאות ומנהגו לעשות מופת אם לא יביאו לזה הכרח מה ולזה תמצא כי מפני שהיה אפשר החרמת יושבי העי בקלות בכמו אלו התחבולות מצד מה שקרה במלחמה הראשונה שהיו ישראל נגפים לפניהם הנה לא הסכים השם יתברך שיעשה זה בדרך מופת:

פסוק ל

אז יבנה יהושע מזבח לה'. עד והארץ שקטה ממלחמה, זכר שכבר בנה יהושע מזבח לה' אלהי ישראל בהר עיבל:

פסוק לא

כאשר צוה משה וגו', **אבנים שלמות אשר לא הניף עליהן ברזל**. כמו שצותה התורה וזה ממה שיורה שמה שאמר בתורה ואם מזבח אבנים תעשה לי היא מצוה לא רשות עם שכבר באה המצוה בבניית המזבח בהר עיבל וזכר שכתב שם על אבני המזבח פתשגן תורת משה אשר כתבה לפני בני ישראל והנה כבר נתבאר בתורה שכבר שדו אותם בשיד כדי שיכתבו שם כתב מבואר ואחשוב שמה שכתב שם הוא זאת הברכה והקללה אשר קראו בזה המקום ככתו' בתור' משה וזהו מ"ש שכבר קרא שם את כל דברי התורה הברכה והקללה וזה לאות שמה שכתב שם לא היה בו זולת זה ואם אי אפשר אלא שנודה שכתב שם כל התורה הנה אין זה זר מאד כל שכן אם היה המזבח גדול וגבוה ובכלל הנה אם היה בגודל מזבח בית שני לפי מה שספרו ממנו רבותינו ז"ל היה מכיל זה בכתיבה בינונית, והנה זה הוא הנראה בעיני ר"ל שמה שנכתב שם כלל התורה ואי אפשר שנאמר שיהיה משנה תורת משה רמז לעשרת הדברות עד שנאמר שלא כתב שם כי אם עשרת הדברים וזה שהוא זכר שכבר כתבם משה לפני בני ישראל ומה שכתב שם משה לפני בני ישראל היה כלל התורה לא עשר הדברים לבד וקצת המפרשים אמרו שכבר כתב שם רמזים קצרים מתרי"ג מצות כמו הענין באזהרות אשר נהגנו לקראם בחג

השבועות שיש בהם רמזים קצרים מתרי"ג מצות וזה רחוק בעיני שכבר נזכר בתורה וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב וזה מורה שמה שנכתב בתורה היה מבואר באופן שלם, והנה זכר שעשו שם כמו שצוה משה מענין הברכה והקללה לא נפל דבר ממה שנזכר מזה בפרשת כי תבא:

פרק ט

פסוק א

עוד זכר כי כאשר שמעו כל המלכי' אשר בעבר הירדן מה שעשה יהושע וישראל ליריחו ולעי התחכמו ולקחו עצה בזה להתחבר יחד כדי שיעזרו קצתם לקצתם ולא ינוצחו אחד אחד כמו שהגיע הניצוח ליריחו ולעי מפני היותם יחידים והנה זאת היתה העצה שלקחו בזה אלו המלכים והתחכמו בה:

פסוק ד

וזכר עם זה שיושבי גבעון עשו גם המה בערמה לקחת עצה שלא יגיעם נזק מפני בני ישראל וזה אמרו גם הם כי הראשונים עשו מה שעשו לקחת על זה עצה שלא יחרימום ישראל ואלו לקחו עצה אחר' והערימו בזה האופן שזכר: ויצטירו. הוא מענין ציר נאמן לשולחיו והטעם שהם הראו עצמם כאילו הם שלוחים באים ממרחק:

פסוק ה

נקודים. הוא הפת היבש שמתפרר מצד יבשו לפירורין דקים:

פסוק ו

מארץ רחוקה באנו. יתכן שנתפרסם להם מה שצותה התורה לישר' שלא יחיו כל נשמה מהערים הקרובות אליה' אם לא יסכימו להשלים עמהם וכבר שלח אליהם יהושע בכללות ר"ל לאלו המקומות הקרובים וקרא להם לשלום ולא השלימו ולזה היה מחוייב שלא יחיה מהם כל נשמה כמו שנזכר בפרשת שופטים ואמנם אמר לו שכבר שלח יהושע לקרוא לשלום לכל מקומות הגוים האלה כי היה מחוייב להם לקרוא לשלום אל כל עיר ועיר קודם שיבאו להלחם כמו שנזכר בפרשה וכבר זכר במקומות שכבר עשה יהושע ככל אשר צוה ה' את משה ולזה יחוייב שנודה שכבר שלח זה יהושע לאלו המקומות קוד' שיסכים להלחם עמהם כמו שכתבו רבותינו ז"ל ולז' הערימו כשאמרו שהם באו מארץ רחוקה ועשו עצמם עבדים לישראל והיה מחוייב לפי משפטי התורה שיקבלום בברית ויהיו להם למס ועבדום:

פסוק טו

ויעש להם יהושע שלום ויכרות להם ברית לחיותם. ונשבעו להם לחיותם ונשבעו להם נשיאי העדה והנה היתה סבת טעות ישראל ונפלם בזה הענין כי לא שאלו את פי ה' עם היות אצלם יהושע שהיה נביא ואלעזר הכהן שהיו אצלו אורים ותומים כמו שאמרה התורה ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים והנה זאת השבועה אף ע"פ שהיתה בטעות לא הסכימו לעבור עליה כי יהיה בזה חלול השם אצל הע"ג ויחשדו שאין יראת ה' בישראל והנה הנשיאים החיום באופן הראוי אילו היו משלימין עמהם תחלה כי התורה אמרה והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך אלא שכבר הכבידו ענין עבדות הזה וזה שכבר היה אפשר לפי משפטי התורה אלו היו החקים שיעשו מס מה לישראל ויפטרו מעבדות אחר אלא שיעמדו ביניהם שפלים כעבדים אבל אם העמיסו עליהם שיעבדום בגופם באלו העבודו' הכבדו' ר"ל שיהיו חוטבי עצים ושואבי מים לכל העדה וזה היה אפשר עם קיום תנאיהם כי הם עשו עצמם עבדים לישראל ועם כל זה רצו להראות להם לכבוד השם שלא עשקו מהם חקם הראוי להם מפני בואם עמהם בברית כי כבר רמו אותם באמרם שהיו מארץ רחוקה והם מפני זה בלתי משועבדים להם לעשות חסד להם אחר זולתי מה שיוכרחו בו מצד שבועתם להם, ולפי שהשבוע' והברית היה לחיותם ושיהיו הם עבדים לישראל הנה כבר קיימו תנאם עמהם בזה האופן, והנה הוסיף יהושע על עבודתם שהסכימו עליו הנשיאים שיהיו חוטבי עצים ושואבי מים לבית ה' ולזה היו חוטבי עצים ושואבי מים לכל העדה ולמזבח ה':

פרק י

פסוק א

אדוני צדק מלך ירושלם. מצאנו שמו בתורה מלכי צדק וידמה שכל מלכי ירושלם היה שמם מלכי צדק או אדני צדק כי הכל ענין אחד כמו שהיה שם מלכי מצרים פרעה והנה זכר כי ה' מלכי האמורי הם וכל מחניהם חנו על גבעון וילחמו עליה וכבר שלחו אנשי גבעון ליהושע שיעזרם כי ראוי לאדון שיציל עבדיו מיד הנלחמים עליהם וידמה ששאל יהושע את פי ה' על זה ועלה מן הגלגל הוא וכל עם המלחמה עמו וכל גבורי החיל וכבר אמר השם יתברך אל יהושע קודם זה בשאלו את פיו על דבר זאת המלחמה שלא ייירא מהמלכים האלה וממחניהם כי בידו יתנם והוא מיהר לבא עליהם כל הלילה ויהומם ה' לפני ישראל, ויכם ישראל מכה גדולה בגבעון וירדפם דרך מעלה בית חורון וגו' ויהי

בנוסם מפני בני ישראל נלחם ה' בם מן השמים והמית מהם באכני הברד יותר מאשר הרגו בני ישראל בחרב:

פסוק יב

אז ידבר יהושע לה'. בזאת הפר' יש ספקות רבות ראוי לעיין בהם האחד הוא שאם היה שהשמש עמד ובטל מהתנועה הנראית לו הנה היה זה המופת יותר נפלא לאין שיעו' מהמופתים שנעשו ע"י משה וזה כי המופתים ההם היו בשנוי טבע הנמצאות אלו השפלות והוא יותר נפלא לאין שיעור מה שישתמש בו אלו הנמצאות הנכבדות לשנות את תפקידם משלוט על הנמצאות השפלות אלו לשנות ענין סדורם כי בהם בעצמם מחסרון הסדר והיושר מה שלא יעלם ובכלל הנה זה ממה שאין צריך ביאו' למי שעיין באלו העמוקות וכבר ביארנו זה באופן שלם בו' מספר מלחמות ה', ואם היה הענין כן הנה זה סותר מה שאמר' התורה שלא קם נביא עוד בישראל כמשה לכל האותו' והמופתים אשר עשה משה לעיני כל ישראל ואם אמרנו שכבר נעשה כמו זה המופת ע"י משה ואם לא נזכר בתורה כמו שאמרו קצת רז"ל הנה נשא' זה הספק בעינו כי כבר היה שוה לו יהושע בגדול שבמופתי' הנעשים על יד משה רבינו עליו השלום עם שאם היה הענין כן היה ראוי שלא תשתוק התורה מלספר זה המופת הנפל' כי אנחנו נראה מכונת התורה לפרס' ענין המופתים והנפלאות כי זה ממה שיבוא להאמין בשם יתברך כמו שנזכר בתורה בענין המופתים שנעשו לפרעה אמר ולמען תספר באזני בנך וגו' וידעתם כי אני ה' ועוד כי כבר יראה מפשטי אלו הדברים שלא נתבטל השמש מהתנו' ולא הירח וזה יתבאר מפנים מהם מה שאמ' ולא אץ לבוא ר"ל שלא מהר לבוא וזה לא ישלול ממנו התנועה אבל ישלול ממנו מהירות התנועה והמאמר שזה דרכו יחייב לו התנועה בכמו אלו המאמרים השלמים אשר ידובר בהם בדברים מדרך מה הוא ומהם מה שאמר שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון ולא אמר שמש דום וירח אבל לקח להם מקום רחב היו נראי' אז אל המקום ההוא והוא מבואר שמי שישלול התנועה מהמקום הרחב לא ישלול התנועה במוחלט כי כבר אפשר שיתנועע במקום רחב ההוא וכבר יחייב זה המאמר בכמו המאמרים השלמים לשמש ולירח התנועה והמשל שמי שיאמר שפלוני עמד בארצו כך וכך ימים הנה לא יתחייב מזה אלא שלא יצא מארצו אבל שכבר יתנועע בארצו או לא יהיה זה המאמר מדרך מה הוא כי יחוייב למי שישלול ממנו התנוע' שיאמר שלא יתנועע לא שלא יצא מארצו וזה מבואר למי שעיין בסדרים ההגיונים אשר למלאכת המופתית ומהם מה שאמר ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמוע ה' בקול איש כי ה' נלחם לישראל הורה בזה כי זה המופת הוא

בענין המלחמה בעצמותה ואם היה זה המופת בעמיד' מהתנוע' לא הי' לו רושם בענין המלחמ' כלל ומהם כי יתבאר מדבריו כי הש"י לא יעשה מופתים כי אם לצורך או לקנות דעו' אמיתיות ולא נזכר בכאן רושם בזה המופ' באחד מאלו הצדדים ומהם שכבר התבאר בספר מלחמות ה' כי המופת לא יהיה על יד נביא באלו הנמצאות העליוני' ר"ל הגרמים השמימיים ולזה הוא מבואר שלא היה זה המופת בזה הענין אשר יחשב בתחלת המחשבה שהיה בו המופת בזה הספו' ואם יספק עלינו מספק על מה שהשרשנו בזה ויאמר שכבר נראה שיעשה המופת ע"י נביא בשנוי סדר תנועת הסדר והוא מה שאמר ישעיה לחזקיה כשאמר מה אות כי ירפא ה' לי ועליתי ביום השלישי בית ה' ויענהו הלך הצל י' מעלות אם ישוב הצל אחורנית י' מעלות והוא מבואר שתנועת הצל לא תהיה כי אם בתנועת השמש ולזה יחוייב מזה שנוי סדר תנועת השמש נאמר לו כי כשיעיין היטב במאמרים שבאו בזה המקום יתחייב שלא היה זה המופת בשהשתנה סדר תנועת השמש הנה איך יתכן שנאמר שזה יהיה נקל הנה איך שישתנה זה הסדור הוא ענין נפלא מאד ולזה ראוי שנבאר הדברים ההם ויתבאר מזה מה היה ענין המופת ההיא ונאמר כי ידמה לפי הנראה לנו שכבר שם ישעיה הבחירה בזה המופת לחזקיה ואמר שזה האות יהיה באחד מב' דרכים האחד בשילך הצל י' מעלות יותר על מה שהלך בזולת זמן או שישוב הצל אחורנית י' מעלות והוא מבואר שאם היה זה המופת היה בענין המלחמה כמו שזכרנו ולזה הוא מבואר שזה המופת היה בזולת שנוי סדר תנועת השמש וזה יהיה לפי מה שאומר והוא שכבר יתבאר בחוש שכאשר יהיו עננים תחת השמש באופן שירשם בהם ניצוצות וירוצו הנה הם יראו שיהיה השמש בזולת מקום שהוא עם שכבר יראה אז נטיית צל השמש שיעור רב במעט זמן למזרח או למערב לצפון או לדרום לפי מצב העננים ההם וצד תנועתם וזה ממה שאין בו ספק כי תמיד יראה זה מן החוש בזה האופן ולפי שכבר ראה חזקיה אז מהעננים ומצד תנועתם שנקל לצל לנטות עשר מעלות יותר על מה שהלך שאל שיהיה הענין בהפך מה שהיה נראה שהיה נכון אז מצד תנועת העננים ההם ולזה שאל שישוב אחורנית הצל עשר מעלו' והנה בספר ישעיה אמר ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה ר"ל לפי החוש ענין מופתי היה בצל כמו שנזכר שם אמר הנני משיב את צל המעלות ובכאן הותר זה הספק ואם ירצה אחד על כל פנים שיהיו אלו המופתים בשנוי סדר תנועת השמש לא אקפיד עליו בזה ומי יתן וכל הטועים לא יטעו יותר מזה השעור כי זה מגדיל לפי מחשבתו עוצם השם יתברך ואחר שנתישב זה הנה נשוב לבאר דברי זאת הפרשה ואומר שמאמר יהושע היה שטרם שיסור השמש מהיות על גבעון והירח מהיות על עמק אילון תשלם נקמת גוי אויביו אבל קצר הכתוב

בזה ויורה על זה מה שאמר אחריו וידום השמש וירח עמד עד יקום גוי אויביו והרצון בזה שכבר דמם השמש בגבעון וירח בעמק אילון עד שנשלמה זאת המלאכה מהנקמה וזה היה ענין נפלא כי לא די שיעד שינקמו ישראל מהקמים עליהם אבל יעד עם זה שזאת הנקמה תשלם בזמן קצר כזה ולזה אמר ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמוע ה' בקול איש כי ה' נלחם בישראל ולזה היו יכולים להשלים הנקמה בזה הזמן הקצר כי יד השם יתברך לא תקצר ואמר לשמוע ה' וגו' לפי שלא יעדו השם יתברך שתשלם זו הנקמה בזה הזמן קצר אבל השם יתברך שמע לקולו על דרך מקום דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים:

פסוק יג

והנה ספר הישר אחשוב שהיה נקרא כך ואבד עם הגלות וכבר רבו בו הפירושים לרבותינו ז"ל וראוי שתדע כי השמש יחדש היום ולזה נאמר שהיום ירד מאד כשקרב השמש לערב כי אז יחלש אור השמש ומה שיהיה בו אור השמש יותר חזק הוא בעת היותו בחצי השמים הנה זה מבואר בנפשו מן החוש וזה יתבאר גם כן ממה שאמר וארח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום ר"ל שאורו יוסף עד נכון היום כן ארח צדיקים מתישר תמיד אל תוספת השלמות והוא מבואר שבעת היות השמש בחצי השמים לא תוכר בו ירידה כי אם בעת ארוך וזה מבואר מאד למי שעיין בחכמת התכונה עיון מעט וזה יתבאר גם כן מצד כלי המבט כמו האצטורלביי ורביע העיגול כי אז לא תוכר לשמש ירידה באלו הכלים בכמו חצי שעה ולזה אמר שכבר עמד השמש אז בחצי השמים כי כן היה מחויב כי הם היו אצל גבעון והיו רואים השמש על גבעון ולא מהר השמש לרדת כמו שדרך היום התמים שלא ימהר השמש לרדת בו ואחשב שאורך עיר גבעון היה ממזרח למערב וזאת התנועה לא תוכר מאד לשמש אצל חצי היום למיעוט שיעור ירידתו הנה זכר שמצד הנטייה הנראית לו מצד הירידה לא יצא שלא יראה כנגד גבעון אף על פי שהיתה רחבה צר כי לא מיהר לבוא כמשפט ענין השמש אצל סמיכות היום, ובכאן נשלם ביאור דברי זאת הפרשה והותרו הספקות הנופלות בה:

פסוק טו

וזכר אחר זה חריצות יהושע בענין זאת המלחמה למהר להחרים אלו הגוים ושכבר הגיע לישראל מעולם הצלחה שכלם שבו בשלום לא הוכה אחד מהם ולא השתדלו האויבים להכות אחד מהם כי נפל פחדם עליהם וזהו אמרו על צד המשל לא חרץ לבני ישראל לאיש את לשונו:

פסוק כד
וצוה יהושע לקציני אנשי המלחמה שהלכו אתו שישימו רגליהם על צוארי מלכים האלה למען ייראו הנשארים מלהלחם בישראל ולזאת הסבה תלם על חמשה עצים והושיבום במערה ושמו אבנים גדולות על פי המערה עם שזה היה מזכיר לישראל ענין המופת שנעשה בזאת המלחמה:

פסוק כח
עוד זכר שכבר לכד יהושע מקדה ולבנה ולכיש ועגלון וחברון ודביר באופן שהכם יהושע מקדש ברנע עד עזה ואת כל ארץ גשן עד גבעון בזמן קצר מדובק באין הפסק וזהו אמרו ואת כל המלכים האלה ואת ארצם לכד יהושע פעם אחת ואחר שב יהושע וכל ישראל אל המחנה הגלגל כי שם היה המשכן כמו שזכרנו:

פרק יא

פסוק א
עוד זכר שכאשר שמע זה יבין מלך חצור שלח אל יובב מלך מדו' ואל מלך שומרון ולמלכים רבים זולתם להתקבץ יחד ולהלחם עם ישראל כדי שלא יפלו בידם אחד אחד כמו שעשו שאר המלכים ובאו עם רב כחול אשר על שפת הים להלחם עם ישראל:

פסוק ו
ויעד הש"י ליהושע שלא יירא מהם ומהמונם כי כעת מחר יתנם הש"י חללים לפני ישראל. וצוה לעקור סוסיהם ולשרף מרכבותיהם שלא יקחום ישראל ויבטחו בם בענין המלחמות ושלא יאמרו שכחם ועוצם ידם עשה להם את החיל אבל יהיה מבטחם בש"י ויתבאר להם כי הוא מנצח הגוים האלה ולא הם:

פסוק י
וזכר אחר זה שכבר לכד יהושע את חצור ושרפה כי ממלך חצור היתה התחלת זאת המלחמה והנה כל העם אשר בה לא השאיר כל נשמה ואת כל ערי המלכים האלה ואת כל מלכיהם כלם לכד יהושע ויכה האדם אשר בהם לפי חרב עד השמידם אותם לא השאירו כל נשמה:

פסוק יח
וזכר כי ימים רבים עשה יהושע מלחמה את כל המלכים האלה וזה לאות שכבר נתעצל יהושע בענין זאת המלחמה ובראשונה היה משתדל בזריזות ולזה אמרו רז"ל שכבר עשה זה כדי להאריך חייו כי כבר ייעדו השם כי הוא ינחיל לישראל את הארץ, וזכר

שלא היתה עיר אשר השלימה את בני ישראל בלתי החוי יושבי גבעון שהשלימו עמהם בערמה כמו שזכר וזה מורה כי אפילו שבעה עממים אם השלימו עם ישראל היה מחייב להם שלא יהרגום אבל יקבלו על עצמם להיות להם למס ועבדום ולזה הוא מבואר כי מ"ש בפרשת שופטים כי תקרב אל עיר להלח' עליה לתפשה הוא כלל לכל עיר היה או שתהיה משבעה עממין או מזולתם ואולם ההבדל בזה בין שבעה עממין ובין זולתם הוא שאם לא ישלימו והיו משבע עממין יחוייב להם שלא יחיו כל נשמה ואם יהיו מזולתם יחיו להם הנשים והטף:

פסוק כא

עוד זכר שכבר הכרית יהושע הענקים וכו' והנה נזכר במה שיבא כי כלב בן יפונה הכרית הענקי' מחברון ועתניאל בן קנז לכד דביר וזה בלתי סותר למה שבכאן כי הכל היה מיוחס ליהושע כי הוא היה הראש המנהיג אותם בזה:

פסוק כג

והנה נזכר אחר זה כי כבר נשאר הרבה עדין מן הארץ לרשתה אלא שעכ"ז כבר חלקה להם יהושע בנחלה לישראל לשבטיהם כמו שזכר אחר זה, וזכר עם זה שהארץ שקטה ממלחמה כי לא היו נלחמים עם ישראל ולא ישראל עמם ואף על פי שכבר נשאר הרבה מן הארץ לרשתה, ואולם התועלות המגיעים מזה הספור הם אלו. התועלת הראשון במצות והוא מה שזכר מענין המזבח הר עיבל ומה שנלוה בזה ממה שנצטוו לעשות שם כמו שנזכר בפרשת כי תבא והנה התועלת בזו המצוה היא להוסיף אזהרה לישראל בענין שמירת התורה ולזה נכתבה שם ובאה שם הברכה למול הר גריזים למי שיקימה והקללה למול הר עיבל למי שיסור ממנה כי בזה הישרה אל שתדבק בשלמות ההשגחה האלהית ביש' ויהיו מפני זה יותר ראוים לירושת הארץ. והשני והוא במדות והוא שראוי לאדם להתישב בדברים שיעשה אותם שלא למהר בעשייתם בזולת עצה ואע"פ שכבר יראה בתחלת המחשבה שהענין ההוא ראוי שיעשה הלא תראה מה שקרה לישראל עם יושבי גבעון מפני שמהרו לכרות להם ברית טרם ששאלו את פי ה' כי כבר השיגה להם החרטה אחר זה כי זה ממה שהביאם לעבור באופן מה ממה שצוה בתורה שלא לחיות כל נשמה מהערים הקרובות אם לא מהערים הרחוקות אשר לא מערי הגוים האלה ר"ל מז' עממין. השלישי והוא במצות והוא כי השבועה אשר לפי הדין אינה שבועה כגון זאת לפי שהיתה שבועה בטעות עם שכבר היתה באופן מה לעבור על דברי תורה ראוי שתקויים עם מי שאינו מאנשי אומתינו כדי שלא יהיה שם חלול השם ואולם הכבידו ענין עבודתם כמו שזכרנו לתת להם גמול מה על מרמתם. הרביעי והוא במדות והוא

שראוי לאדון להשגיח על עבדיו להצילם מיד הקמים עליהם הלא תראה איך התנהג יהושע עם אנשי גבעון ואעפ"י שכבר רמו אותו לעזור להם כנגד ה' המלכים הקמים עליהם. החמישי הוא לפרסם ענין הנפלאות שעשה אז השם לישראל בזאת המלחמה עד שכבר המית מהם באבני הברד יותר ממה שהרגו ישראל בחרב ושתוך הזמן הקצר שהגביל יהושע נשלמה נקמת גוי אויביו להורות כי ה' נלחם לישראל ולפרסם זה המופת והשארות זכרו צוה שישיבו ה' המלכים תוך המערה ולשום אבנים גדולות על פי המערה להעיר כי לנחץ ענין המלחמה הזאת לא רצו להמתין שיוציאו המלכים האלה משם אבל שמו אז על פי המערה אבנים גדולות ונשארו שם אנשי' לשמרם בדרך שלא יאחרו ענין המלחמה הזאת וימהרו לרדוף אחר הנשארים קודם שיבאו אל עריהם בדרך שתשלם הנקמה תוך העת שהגביל יהושע. הששי והוא במדות שראוי לאדם בהיותו ביום טובה שישמח בו ר"ל שכאשר יראה היותו מצליח במה שעשה ראוי שימהר ויחיש מעשיו ולא ימתין לעשות מה שיוכל לעשות ביום אחד למחרת היום ההוא כי לא ידע מה ילד יום ולזה תמצא שספר איך עלה הענין ליהושע בהשתדלותו בזריזות בענין המלחמה עד שכבר זכר שבפעם אחת נצח יהושע מלכים רבים ואת ארצם והם עשרים מלכים שנזכרו בענין הלא קודם מלך חצור ואחר זה כשהתרשל בזה לא נצח בימים רבים כי אם י"א מלכים שתמצא ממלך חצור עד סוף זכר המלכי' ההם ולו השתדל בזה יהושע בזריזות אולי היה מכלה כל הגוים האלה אשר הוא בסוף הענין לישראל לפח ולמוקש:

פרק יב

פסוק א

ואלה מלכי הארץ עד סוף הספר. זכר תחלה מה שנעשה ע"י משה מזאת המלחמה ואמר בזה תחלה אשר הכו בני ישראל והנה ראוי שייחס זה למשה עמהם כי על ידו נעשה ולזה זכר בסוף כי משה עבד ה' ובני ישראל עשו זה והנה לא הזכיר בזה תחילה שם משה להורות כי משה אעפ"י שגדלה מעלתו מאד הנה היה נצוחו אלה המלכים בזכות ישראל מצד ברית השם יתעלה כרות עם אבותיהם כמו שנזכר בתורה, ואחר זה זכר מלכי הארץ אשר הכה יהושע ובני ישראל בעבר הירדן ימה ושכבר נתנה יהושע לשבטי ישר' ירושה כמחלקות' לפי האופן הנזכר בתורה:

פרק יג

פסוק א

והנה זכר כי יהושע היה זקן בא בימים והארץ נשארה הרבה מאד לרשתה ולא יתכן לו מצד זקנותו להשלים המלחמ' עם מלכים הנשארים וצווה מאת הש"י שיפילה לישראל בנחלה כאילו כבשוה כלה ר"ל לט' השבטים וחצי שבט מנשה כי הב' שבטים וחצי לקחו חלקם מעבר לירדן ואולם לשבט הלוי לא נתן נחלה כמו שנאמר בתורה ואולם נתנו ללוים בארץ ערים לשבת ומגרשיהם למקניהם וקנינם כמו שצוה הש"י את משה בתורה:

פסוק ו

והנה זכר שכבר נגשו בני יהודה אל יהושע בגלגל כי היה המשכן שם אז ולזה היה שם יהושע והנה באו לשם עם כלב לכבודו כי נשיא היה עליהם ויורה על זה כי הוא לבדו דבר עם יהושע ולמדנו ממאמרו זה ארבעים וחמש שנה מאז דבר ה' את הדבר הזה אל משה כי שבעה שנים היה זמן כבוש הארץ כמו שזכרו רבותי' ז"ל וזה כי בשנה השנית לצאת בני ישראל מארץ מצרים נמנו ישראל כמו שנזכר בפרשת במדבר סיני ואחר מנינם שלח משה המרגלים ולפי שמעת היות משה לפני פרע' עד יום מותו היו ארבעים שנה כי הוא היה בן פ' בעמדו לפני פרע' הנה נשארו מעת בא המרגלים עד יום מותו ל"ח ויותר על זה מה שנשאר מהשנה השנית ולזה ראוי שיובן שמה שאמר בתורה שיעמדו מ' שנה על חטא המרגלים יחס' מלת עד והוא ל"ט שנה ולזה הו' מבואר שמעת מיתת משה רבינו ע"ה עד שאמר כלב זה המאמר היו ה' שנים וחלק מהשנה השביעית ולפי שלא נשלם זה הכבוש עד אחר זה וזה כי אחר שכבש כלב את חברון זכר שהארץ שקטה ממלחמה הנה זה מבואר שכבר יתכן שיהיו ימי הכבוש שבע שנים וכבר זכרו רבותינו ז"ל שימי החלוקה היו ג"כ שבע שנים ולא ידעתי לזה סמך שלם וידמה שכבר קבלו זה בקבלה:

פרק טו

פסוק ח

ועלה הגבול גי בן הנם אל כתף היבוסי מנגב היא ירושלם. ידמה מזה המקום שירושלם לא נתחלקה לשבטים ואולם מה שאמר אחר זה ואת היבוסי יושבי ירושלם לא יכלו בני יהודה להורישׁ' וישב היבוסי את בני יהודה בירושלם יורה שירושלם היתה מנחלת בני יהודה כי לא אמר לא יכלו בני ישראל להורישם אך אמר לא יכלו בני יהודה להורישם, וממה שאמר בנחלת בנימין במנין עריהם אשר נפלו להם בנחלה וצלע האלף

והיבוסי היא ירושלם ידמה כי ירושלם היתה מנחלת בני בנימין ולזה נפלה המחלוקת אם נתחלקה ירושלם לשבטים אם לא, כבר יפול ספק במה שנזכר בכאן מנחלת בני יהודה שאחר כך נתנו קצת מעריהם למטה שמעון וזכר הסבה בזה כי היה חלק בני יהודה רב מהם וינחלו בני שמעון בתוך נחלתם איך יתכן והנה היתה זאת החלוקה כלה בגורל על פי ה' האם נעלם ממנו דבר עד שינתן בתחלה לשבט יהודה יותר מהראוי ואחר כך כשרא' שלא הספיק הוכרח לתת לשבט שמעון מנחלת בני יהודה הנה זה לא יתכן שידומ' בזה האופן ואנחנו נאמר בהיתר זה הספק כי תוך גבולות נחלת בני יהודה שהיו מכוונים מאת הש"י היו מן הערים יותר מן הראוי להם ולא נפלו כל הערים ההם לבני יהודה אך נמנו מפני היותם כלם בתוך גבולותיהם ואחר זה ביאר מה שהיה מאלו הערים לשבט שמעון ובזה נתקיים מה שאמר בתורה אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל כמו שבארנו שם:

פרק יז

פסוק יד

והנה זכר שנחל' בני יוסף באה יחד עד שכבר נכללה בגבולות אחרים כמו שנזכר פה, וזכר אחר זה שכבר נתרעמו מזה ליהושע ואמרו לו מדוע נתת לנו נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם רב עד אשר עד כה ברכני ה' ולכן יתכן שיתוסף זרעם מאד בזה האופן עד שלא תכילם הארץ שנפלה להם בנחלה והנה יתבאר אופו רבויים מהמספר הנזכרים בפרשת פינחס שכבר היו יותר ממטה ראובן ושמעון ובזה נתקיים מה שאמר יעקב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי כמו שביארנו במקומו, או ירצו בגורל אחד גורל מוגבל שלא יתכן להם להרחיבו במה שעתיד והשיב להם יהושע מה שראוי שיתפייסו בו והוא שבתוך נחלתם בעצמה יתכן להם להרחיב גבולם וזה שבהר ההוא היה יער גדול ואם יכרתו העצים אשר בו יתכן להם לשבת בו:

פסוק טו

ועוד אמר להם שיפנו בארץ הפריזי והרפאים הסמוכים להם וילחמו עמהם ויירשו ארצם אם לא יספיק להם הר אפרים עם יערו וענו בני יוסף לא יספיק לנו ההר עם יערו ומה שאמרת לנו להלחם עם הפריזי והרפאים הנה לא נוכל כי רכב ברזל בכל הכנעני היושב בארץ העמק לאשר בבית שאן ובנותיה ולאשר בעמק יזרעאל:

פסוק יז
והשיב להם יהושע הנה באמת עם רב אתה וכח גדול לך מצד הרבוי אשר אתה מתרבה תמיד ולזה הוא מבואר שמה שנתתי לך איננו גורל אחד מוגבל שלא יתכן הרחבתו:

פסוק יח
וזה כי הר יהיה לך תוכל להרחיב את גבולך בו כי יער הוא ובראתו וזה ממה שיתכן לך בקלות מצד היותך עם רב והיה לך עוד תוצאות ההר ההוא ותרחיב גבולך מהצד ההוא כי תוריש את הכנעני מצד כחך הגדול והמלחמה עמו לא יתכן לזולתך משאר השבטים לפי שרכב ברזל לו וחזק הוא אך אתה תנצחהו כי עם גדול אתה וכח גדול לך:

פרק יח

פסוק א
והנה זכר אחר זה שכבר נקהלו כל עדת בני ישראל שילה וישכינו שם את אוהל מועד ולקחוהו מהגלגל והנה זכר שהארץ אשר נכבש' היתה לפניהם והיו רואין אותה וחלקו אותה לשבטים הנזכרים שיצאה נחלתם בכללה תוך המקום הנכבש ואולם השבטים הנשארים לא נתבררה נחלתם עדין בכללות ואף על פי שנתברר מה שיגיע לנחלתם מהארץ הנכבש' ולזה אמר שכבר נותרו בבני ישראל אשר לא חלקו את נחלתם שבעה שבטים וכו':

פסוק ד
לזה צוה יהושע שישלחו שלשה אנשים לשבט ויתהלכו בארץ ויכתבו אותה לפי נחלתם ויבאו אליו כדי להשלים להם הארץ בכללה וזה לאות שאחר שנתחלקה הארץ אשר כבשו יהושע ובני ישראל הוציאו אוהל מועד מהגלגל ולזה אמרו רז"ל שכבר עמד שם י"ד שנה שבע שכבשו ושבע שחלקו והנה יספק מספק איך צוה להם לכתוב את הארץ שבעה חלקים והנה לא היו השבטים שוים והתורה צותה להרבות לרב נחלתו ולהמעיט למעט ואם אמרנו שהם היו יודעים מספר כל שבט ושבט אשר להם תחלק הארץ ולפי היחס ההוא היו כותבים החלקים הנה לא יהיה רושם ליריית הגורל אחר זה כי לא יתכן שיגיע לשבט ההוא כי אם החלק אשר כתבו לו לפי היחס הנכון בעיני ששבעת החלקים היו שוים וירה הגורל אחר זה יהושע לפני ה' בשילה ומשם לקח כל אחד מהשבטים ההם חלקו לפי הראוי לו אם מעט הוסיפו לו החלק הראוי לו ואם היה יותר רב מהראוי לו פחתו לו:

פרק יט

פסוק נ
ואחר זה זכר שכבר נתנו ליהושע בן נון העיר אשר שאל והיה זה ע"פ ה' להעיד שלא היה משוא פנים בענין ירוש' הארץ:

פרק כ

פסוק ב
ואחר זכר שכבר נתנו ערי מקלט מעבר לירדן כמו שבאה המצוה בזה בתורה ולא נצטרכנו לפר' בזה המקום דבר זו המצוה לפי שכבר פירשנו זה בבאורינו לדברי תורה ונתנו גם כן ללוים ערים לשבת ומגרשיהם לבהמתם כמו שנזכר בתורה וזה גם כן היה על פי השם יתברך ובזה נשלם ללוים מה שאמר אחלקם ביעקב וגומר כי היו מפוזרים בכל השבטים:

פרק כא

פסוק מג
ואח"ז זכר שלא נפל דבר מכל הדבר הטוב אשר דבר ה' אל בית ישראל הכל בא ואף על פי שכבר נשארו בהן עדין כמו שזכר במה שקדם הנה זה בלתי סותר מה שנזכר בזה המקום כי כל הגוים אשר נלחמו בהם נפלו בידם ואולם נשארו אלו בסבת עצלות יהושע וישראל לא בסבת העדר השגחת השם ית' מהם:

פרק כב

פסוק א
ואחר זכר שכבר קרא יהושע לראובני ולגדי ולחצי שבט מנשה והזהירם מאד לשמור התורה וברכם ושלחם לאהליהם בנכסי' רבים ומקנה רב ובזהב ובכסף ובנחשת וברזל ובשלמות הרבה כי חלקו שלל אויביהם עם אחיהם וכן היה ראוי כי כן חלקו כל ישראל שלל הערים אשר באו להם בנחלה כמו שנזכר בתור':

פסוק י
עוד זכר שבשוב' לנחלתם מעבר לירדן בנו אצל הירדן מזבח גדול למראה וחשבו ישראל שעשו זה להקריב עליו ונקהלו שילה לעלות עליהם לצבא והיתה עצתם לשלוח להם תחלה פנחס בן אלעזר הכהן ועשרה נשיאים עמו מתשעת המטות וחצי המטה לדעת

מה זה ועל מה זה ולהזהירם ולהוכיחם על זה כי כבר הוזהרו בתורה מעשות במת ציבור זולתי משכן ה' וגם במה ליחיד נאסרה מעת באו אל המנוחה ואל הנחלה והנה היה משכן שילה מנוחה כמו שנתבאר בסוף זבחים ובית עולמים היה נחלה ולפי זה הענין היה מרד בה' כי הכונה בשלא יעבד השם יתברך כי אם במקום אחד הוא להורו' על היותו אחד כמו שביארנו בביאורנו לדברי התורה וזה הפך מה שעשו ישראל כשנשקעו בע"ג עד שתמצא שכבר היו להם בתי עבודת אלילים בכל עריהם אמר הנביא מספר גנותן כי מספר עריך היו אלהיך יהודה הנה אמרו ישראל לעלות עליה' לצכא להוכיחם על זה ולבער הרע מקרבם כי זה מדרכי התורה כמו שנתבאר בתורה בעיר הנדחת ולזאת הסבה עלו ישראל לצבא על אחיהם על דבר פילגש בגבעה והסבה בזה שישמעו הנשארים וייראו ולא יוסיפו לעשות הרע הזה כי אולי ילמדו מזה הנשארים ויסתבכו כלם בזה הפועל המגונה הלא תראה כי ירבעם בן נבט התחיל במרד ונמשכו למריו כל מלכי ישראל הבאים אחריו ונשקעו בו גם כן בסוף הענין מלכי יהודה והיה זה סבת גלות ישראל מארצם ואבדן רבים מהם ולזאת הסבה אחשב שאמרו פנחס והנשיאים לבני ראובן ולבני גד ולחצי שבט המנשה המעט לנו את עון פעור אשר לא הטהרנו ממנו עד היום הזה ויהי הנגף וגו':

פסוק יח

ואתם תשובו היום מאחרי ה' והיה אם אתם תמרדו בה' היום ומחר אל כל עדת ישראל יקצוף והנה אמרו זה כי אולי זה העון משך לב קצת העם עד שכמעט לא הטהרו ממנו עדין כי קצתם למדו מזה ונסתבכו בחטא הסתבכות מה כי זה דרך המרי ועוד כי הנגף היה בעדת ה' בעבור חטא היחידים מצד התאחדות שהיו מתאחדים בו כלל העם יקרה עונש לכלל בעבור חטא היחיד כמו שביארנו הסבה בזה בעון עכן ולזה יקרה שישובו היום מאחרי ה' ומחר אל כל עדת ישראל יקצוף אם מפני ההתאחדות שיהיה סבה לסור השגחות השם יתברך מהם כמו שבארנו במה שקדם ויקרה מזה העונשים בכללם על חטא אלו השבטים אם מפני המשכם אל החטא ולמדם קצתם מקצתם ולזה אמרו אותנו אל תמרדו כי מרדם בה' יהיה מרד בחטא ויהיה מרד בהם כי יראתם פן יספו בעונם ומצד האחר היה מרד גם כן וזה כי הפרטים הם תחת הכלל ושם היתה סנהדרי גדולה אשר כל השבטים היו תחתיהם ואם יפרדו מהם ימרדו בזה:

פסוק כה
והנה היתה תשובתם כי לא עשו זה לא לעולה ולא לזבח אך להיות להם לזכר כי הם מעם ה' ומארצו יצאו והמעבר היה רק בינם ובין ארץ ישראל ולזאת הסבה קראו שם המזבח כי עד הוא בינותינו כי ה' האלהים:

פסוק ל
וישר הדבר בעיני פנחס ובעיני הנשיאים וישבו מאתם אל בני ישראל וברכו בני ישר' את השם הנכבד ששמר אותם מעלות לצבא:

פרק כג

פסוק ב
ואחר זה זכר שכבר קרא יהושע לכל ישראל רוצה לומר למנהיגים אותם כי הוא רחוק שידבר דבריו עם כל ישראל והנה אלו המנהיגים זכר בהדרגה וזכר הזקנים תחילה והם הסנהדרין לפי מה שאחשו' כי שם היה קבוץ החכמים והם המנהיגים כל העם ואחר זכר ראשי העם והם הנשיאי' שכל א' מהם ראש לשבט אחד ואחר זכר ראשי עיר ועיר והם השופטים והשוטרים והודיעם מה שנמשך להם מהטוב בלכתם אחר השם יתעלה ומה שנמשך להם מהרע בעזב' אותו ולזה הזהיר' מהתחתן בגוים הנשארים בזמן ההוא כדי שלא ילמדו ממעשיהם ויבואו לעבור ברית ה' ולעבוד אלהים אחרים והזהירם גם כן שלא יזכירו שם אלהיהם ולא יגרמו להשבע בשמם ושלא יעבדום ושלא ישתחוו כמו שבאו האזהרות על כל זה בתורה להודיעם שאם יעשו זה יהיה סבה לאבדם מעל הארץ הטובה אשר נתן להם ה' וצוה אותם לאהבה את ה' ולדבקה בו ושיחזקו מאד לשמור ולעשות ככל הכתוב ולבלתי סור ממנו ימין ושמאל והנה קרא ימין ההוספ' על דברי תורה וקרא שמאל הגרעון ממנה כי בזה יהיה נוטה מדרכי התורה:

פרק כד

פסוק א
ועוד זכר אח"ז שכבר אסף יהושע כל שבטי ישראל שכמה והביאם שם בברית ה' כשקיימו וקבלו עליהם שנית לעבוד את ה' והנה עשו זה יהושע להוסיף להם אזהרה שלא יעבדו אלהים אחרים כי נגלה לו מצד הנבואה כי סופן ללקות בזה והנה יוסיף זה להם החזקה מהמשך אחר העון הזה כי הם בעצמם קבלו עליהם זה לפני האלהים

ולולי זה לא היה צריך לזה כי במה שנקשרו ישראל במעמ' הר סיני נקשרו אלו הבאים אחריהם:

פסוק ב

והנה זכר להם זה הנביא מה שאמר שהפליא חסדו השם יתעלה לנו והוא כי מתחלה היו כל אבותינו עובדי ע"ג והיה מושב' בעבר הנהר והש"י לקח משם אברהם אבינו והביאו לארץ כנען להיות הארץ ההיא נבחרת כדי שיהיה זרעו יותר שלם:

פסוק ג

והנה זכר כי הוליך אותו בכל ארץ כנען כי המקומות רבי' מהנה היו ובכלם באה אליו הנבואה להורות על שלמות הארץ ההיא למי שהיה מוכן אל השלמות:

פסוק ד

והנה זכר שנתן לו את יצחק ולא הזכיר שאר הבנים כי ביצחק לבדו יקרא לו זרע ואולם ביצחק זכר שנתן לו את יעקב ואת עשו ולא נמנע מלהזכיר עשו לפי שהיה לו צורך להזכיר כי נתן לו את הר שעיר לירושה ונמנעו ישראל מלהלחם עמם עליה כמו שנזכר בתורה ואולם מבני אברהם לא היה אחד שהזהרתנו התורה מלהלחם עמם, וזכר שיעקב ובניו ירדו מצרים והוציאם משם הש"י ע"י משה ואהרן כאשר הרבה להכות את מצרים ואחר זה רבו עליהם ורדפו אחריהם המצרים בחיל גדול וברכב ובפרשים והשיגו אותם חונים על הים עד שלא יכלו לברוח מהם והפליא השם ית' חסדו עמהם ושם ענן חשוך מאוד בין ישראל ובין מצרים וסבב שטבעו המצרים בים באופן שנזכר בתורה והנה עיני קצת הדור ההוא רואו' בזמן ההוא אלו האותות והמופתים אשר עשה הש"י במצרים ואחר זה ישבו במדבר ימים רבים בסבת המרגלים ואחר זה הביא אותם אל ארץ האמרי היושב בעבר הירדן והיא ארץ סיחון ועוג שני מלכי האמרי ויירשו ישראל ארצם מצד העזר האלהי לא בחרבם ולא בקשתם ואחר זה השתדל בלק בן צפור להלחם בישראל כשקרא לבלעם בן בעור לקלל אותם ולא אבה הש"י לשמוע אל בלעם ויברך ברוך אותם והצילם השם ית' ממנו כמו שנזכר בתורה, ואח"ז עברתם את הירדן ובאת' אל יריחו וירשתם אותה ואחר זה נלחמו בהם בעלי יריחו והם מלכי האמרי והפרזי והכנעני והחתי והגרגשי החוי והיבוסי שנלחמו עם ישראל כמו שנזכר בזה הספר וזה ממה שיור' שכל אחד מהמלכי' ההם היה לו חלק מה ביריחו כמו שזכרו רז"ל:

פסוק יב

והנה שלחתי לכם הצרע' ר"ל שחדש להם נזקין הוזקו בהן זולת חרב המלחמה:

פסוק יד
ואחר שזכר כל הטובות שחנן השם יתברך את ישראל צוה אותם לירא את ה' ולעבוד אותו ולהסיר את אלהי הנכר מקרבם:

פסוק טו
ולפי שידע מתכונתם אז שלא לעבוד ע"ג עם מה שמשך לבם אל זה בדברים אלו אמר להם שאם רע בעיניהם לעבוד את ה' ובחרו להם אלהי אבותיהם אשר מעבר הנהר שהרחיקם הש"י מזה בכל עז ולזה לקח את אברהם משם והוליכו את ארץ כנען שלא לעבד אלהי האמרי אשר הביאם השם יתברך לשב' בארצם כשהורישום את ארצם והנה אמונותיה' הכוזבות ומנהגותיה' הפחותים היו סבה שהקיאה הארץ אותם כמו שנזכר בתורה כי ברשע' הגוים ההם ה' מורישם מפניהם וזה היה ג"כ סבה להרחיק ישראל מאלהיהם לעבדם והודיעם גם כן יהושע עם זה שאם יבחרו לעבוד אלהים אחרים שלא יסכים עמהם אך הוא וביתו יעבדו את ה' כדי להרחיקם עוד מלבחור בע"ג, והנה היה ההשתדלות באלו כדי שיקבלו עוד הדור ההוא לפני האלהים שלא לעבוד ע"ג כי זה היה ראוי שירחיקם יותר מהמשך אחר ע"ג אחרי מות יהושע ועכ"ז לא נשמרו מזה כמו שנזכר בראש ספר שופטים:

פסוק טז
ויען העם וגו'. וענה העם כי חלילה להם מעבוד אלהים אחרים עם ראותם הטובות והנפלאות שחננם הש"י:

פסוק יט
והנה להרחיקם עוד מעבוד ע"ג אמר להם כי אחר שיכנסו לעבודתו יתברך תקשה להם מאד עבודתו כי לא ישא לפשעיהם אם יסורו מאחריו לעבוד ע"ג אך יכלה אותם אחר אשר הטיב להם ולא אמר להם זה יהושע שיהיה הענין בבחירתם לסור מאחרי ה' כי כבר נקשרו בזה כל הדורות במעמד הר סיני אך אמר להם זה להוסיף להם הרחקה מעבוד ע"ג כמו שזכרנו שם שכבר היה יודע מטוב תכונת' בעת ההיא שהם לא יסכימו בשום פנים לעבוד זולתי הש"י ואחר זה אמר להם יהושע שהם עדים בהם כי הם בחרו לעבוד את ה' להרחיקם יותר במה שאחר זה מעבוד ע"ג:

פסוק כג
ואמר להם שיסירו את אלהי הנכר אשר בקרבם ויטו לבבם אל ה' אלהי ישראל והוא אמר להם זה שאם נפתה לבם בסתר מאחת העבודות האלו אשר לאנשי הארץ יסירו

מלבם הדעות הנפסדות בהם והם לא הודו שיצטרכו לזה אך השיבו כי הם יעבדו את ה' אלהי ישראל וישמעו בקולו:

פסוק כה

ויכרת יהושע ברית לעם. על זה להיותם עובדים את ה' ולהשאי' זכר לזה המעשה למען יבושו ישראל אם יסורו מאחרי ה' כתב יהושע את הדברים האלה בספר תורת האלהים והקים אבן גדולה תחת האלה אשר במקדש ה' להיות לזכר ולעדות על זה המעשה כמו שעשו יעקב ולבן במעשה הגל והמצבה להיות לעד ביניהם על ברית' את ה':

פסוק ל

אחר זה זכר שכבר מת יהושע בן מאה ועשר שנים וקברו אותו בגבול נחלתו:

פסוק לא

וזכר עוד שכבר עבדו ישראל את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע ואשר ידעו את כל מעשה ה' אשר עשה לישראל והם יוצאי מצרים כי זולת' לא ידעו את כל המעש' וזכר אחר זה כי עצמות יוסף קברו במקום ההוא שהיה לבניו לנחלה וכי אלעזר בן אהרן מת וקברו אותו בגבע' פנחס בנו אשר נתן לו בהר אפרים ואם יאמר אומר איך היתה לפנחס אם לא היתה לאלעזר אמרנו לו כי תכף שמת אלעזר היה יורשו פנחס לפי שרשי התורה ולזה כשנקבר נקבר בגבעת פנחס בנו ואולם רבותינו ז"ל אמרו בפרק יש נוחלין כי פנחס ירשה מאשתו וזה דרך דרש ואמנם הפשט הוא לפי מה שכתבנו. ואולם התועלות המגיעות מזה הספור הם אלו. הא' הוא לפרסם עוצם השגחת הש"י לישראל ושכבר קיים מה שנשבע לאבותינו ולזרעם שיתן להם את הארץ ולזה זכר מה שירשו מהארץ ע"י משה וע"י יהושע והמלכים הרבים אשר נפלו בידם. הב' הוא במדות הוא שראוי לכל אדם שלא יקצר מעשות מה שאפשר מהטוב בחייו הלא תראה כי יהושע מפני שלא יכול להשלים ירושת הארץ לישראל לא קצר לעשות מה שהיה אפשר לו מהטוב והוא הפלת הארץ בנחלה לשבטים כי בזה היה תועלת כי הוא היה נביא ולא תשלם זאת החלוקה בשלמות למי שאינו נביא כי על פי ה' היתה כמו שזכר עם שכבר נמשך מזה תועלת שאם חלקו הארץ הנכבשת לבד היו ישראל מתעצלים בירושת הנשאר מהארץ לדעתם שמה שיכבשו יגיע לכלל ישראל הנה לא יקום אחד מהשבטים אם לא יקומו כלם ואולי תהיה זאת העצלה סבה שלא תשלם להם ירושת הארץ אך כשידע כל שבט המגיע לו מזה יזדרז לכבוש הארץ ההיא לפי מה שאפשר ואם הוצרך אל העזר יבקש אותו מאח' השבטים או יותר והבטיחו שהוא יעזור אותו גם כן לכבוש חלקו כמו שמצאנו שעשה שבט יהודה ושבט שמעון לפי מה

שנזכר בראש ספר שופטים. השלישי הוא בזכירה המגיע לשבט ושבט מהארץ להצילם מהקטט' והמריבה אם ברוב הימים יפול מחלוקת ביניהם בענין הארץ הנה מה שנזכר בזה המקום מהמגיע לחלק מהם ישמרם מהקטטה. הרביעי הוא להזכיר קיום מה שייעד השם יתברך לכלב באשר מלא אחרי ה' ולא הלך בעצת שאר המרגלים שהארץ אשר דרכה רגלו בה תהיה לו לנחלה ולבניו. החמשי הוא להודיע שכבר נתקיים ייעוד השם יתברך בשבט שמעון ולוי במה שאמר יעקב אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל כי כבר היו נחלותיהם מפוזרות כמו שזכרנו. הששי הוא להודיע שכבר קיימו ישראל מה שצוו בתורה להבדיל ערי המקלט ולתת ללוים ערים לשבת ומגרשיהן לבהמתם והנה קבצנו שתי המצות יחד כי ידמה שערי הכהנים והלוים כלם קולטות והנה התבאר מן התורה כי המזבח היה קולט ההורג בשוגג ולזה הוצרך לומר בהורג במזיד מעם מזבחי תקחנו למות כמו שביארנו שם וידמה כי מפני שכלל ערי המקלט עם ערי הלוים הנשארות בזה המספר ואמר בסוף שהם ערים מ"ח ומגרשיהן שכבר הקישן זו לזו ולזה תהיינה כלם קולטות. השביעי והוא מה שלמדנו מהמזבח שבנו השבטים אשר מעבר הירדן כי כשירצה האדם דבר אפשר שיתחדש ממנו הפסד או נזק ראוי שיתחכם להסירו קודם בואו ולא ימנעהו מזה ראותו שלא יתכן הגעת ההפסד או הנזק ההוא כי אם לעתים רחוקים הלא תראה כי אלו השבטים כשראו כי בארך הזמן יהיה אפשר שיסבב היות הירדן מפסיק ביניהם ובין ארץ ישראל שישביתו בניהם מעבוד את ה' התחכמו להמציא דבר נשאר מורה שגם הם מעם ה' ולזה בנו שם המזבח ההוא שיהיה בתבנית מזבח ה' וקראו שמו כי עד הוא בינותינו כי ה' האלהים ויהושע כאשר ראה גם כן אפשרו' סור ישראל מאחרי ה' מצד מה שנשארו מן הגוים ההם שלא החרימום גם כן לפי מה שאפשר להצילם מזה והביאם מזה אל שיקבלו עליהם שנית את האלהים לעבדו ולאהבה אותו ושלא לסור מאחריו להרחיקם יותר מזה העון. השמיני הוא שלמדנו מענין שלוח פנחס והנשיאים לשבטים שהיו מעבר לירדן לחקור אמתת הענין קודם עלותם עליהם לצבא והוא כי גם בענינים אשר יחשב שאין להמתין עליהם לעשותם כי אם תכף צריך להתישב ולחקור הענין הלא תראה כי לולא זאת החקירה היה נמשך מזה נזק רב בעלות בני ישראל לצבא על אחיהם והנה יחשב שאין להמתין על אלו הדברים שהם כנגד השם יתברך מפני הסבות שזכרו פנחס והנשיאים לשבטים האלו בזה המקום ולזה תמצא שלא המתין פנחס לקחת עצה ממשה רבינו בדבר זמרי אמרו רבותינו ז"ל כל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב ומזה המקום יותר הספק איך לא נמלכו ישראל בזה ביהושע שהיה נביא עם שהיה מהענינים הראויים לעשות לפי משפטי התורה בהטלת

העונשים ראוי שיהיה המעשה בהם לפי דרכי התורה באופני החקירה המיוסד' בתורה לא שישאלו איך האמת בזה לנביא ואם באנו לבאר זה בזה המקום יארכו הדברים יותר מהראוי למה שאנחנו בו. התשיעי הוא מה שלמדנו שראוי לכל אדם שישתדל שיהיה נקבר בגבול משפחתו להשאיר שמו ולזה זכר בהקבר יהושע בגבול נחלתו והקבר יוסף בגבול נחלת בניו והקבר אלעזר בן אהרן בגבעת פנחס בנו ומזה המקום למדנו התועלת שהגיע מזה הצד ליוסף כשנחלקו בניו לשני שבטים וזה כי בזה היה רבוי בגורלות לבני רחל ויתכן יותר שיגיע מקום קבורתה בנחלה לאחד מהם וכבר נתבאר שכן היה לפי מה שנזכר בספר שמואל: